

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Ztraceni v lese

aneb

**Realizace příměstského tábora v prostředí lesní
mateřské školy**

Bakalářský projekt

Šárka Hrdinová

Olomouc 2022

Vedoucí práce: PhDr. Gabriela Šarníková, PhD.

Anotace

Bakalářský projekt se zabývá alternativními školskými systémy, především lesní pedagogikou, a obsahuje návrh příměstského tábora pro lesní mateřskou školu. Je rozdělen na část teoretickou a praktickou, přičemž praktická část je hlavním pilířem celého projektu. Teoretická část zmiňuje vybrané alternativní školské systémy, které se vyskytují v České republice. Dále popisuje pojem zážitková pedagogika a její důležitý význam v kontextu lesní pedagogiky. V neposlední řadě se zabývá také vybranou lesní mateřskou školou, pro kterou je určena praktická část, a městem ve kterém se nachází. Hlavním cílem praktické části je vytvořit celistvý a komplexní návrh příměstského tábora, včetně veškerých aktivit, vedoucí k jeho kompletní realizaci.

Klíčová slova

Předškolní výchova, alternativní vzdělávání, lesní pedagogika, Montessori pedagogika, Waldorfská pedagogika, zážitková pedagogika, Rožnov pod Radhoštěm

Annotation

The bachelor project deals with alternative school systems, especially forest pedagogy. The project includes a proposal for a suburban camp for a forest kindergarten. The thesis is divided into the theoretical and practical part, with the practical part being the main pillar of the whole project. The theoretical part mentions selected alternative school systems that occur in the Czech Republic. It also describes the concept of experiential pedagogy and its important meaning in the context of forest pedagogy. Last but not least, it deals with the chosen forest kindergarten, for which the practical part is intended. The main objective of the practical part is to create a holistic and comprehensive design of a suburban camp, including all activities which are meant to be implemented.

Keywords

Preschool education, Alternative education, Forest Pedagogy, Montessori Pedagogy, Waldorf Pedagogy, Experiential Pedagogy, Rožnov pod Radhoštěm

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářský projekt vypracovala samostatně, pouze s využitím citovaných pramenů a literatury a v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

V Olomouci dne .....

.....
Šárka Hrdinová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala mé vedoucí práce, PhDr. Gabriele Šarníkové, PhD. za pomoc a podporu při psaní této práce. Velice si vážím její trpělivosti a cenných rad, kterých se mi dostávalo ne pouze v průběhu psaní, ale také v době studia. Poděkování patří také mé rodině a blízkým, kteří mě po celou dobu podporovali.

OBSAH

OBSAH.....	5
ÚVOD	7
1 Lesní mateřské školy v kontextu alternativních škol.....	8
1.1 Reformní hnutí a alternativní pedagogika.....	8
1.2 Pedagogika Marie Montessoriové	9
1.3 Waldorfská pedagogika.....	12
2 Zážitková pedagogika	15
2.1 Historický vývoj zážitkové pedagogiky.....	15
2.2 Klíčové charakteristiky zážitkové pedagogiky.....	17
2.3 Metody zážitkové pedagogiky.....	18
3 Lesní mateřská škola a lesní pedagogika	21
3.1 Počátky rozvoje lesní pedagogiky a LMS.....	21
3.2 Základní principy lesních mateřských škol.....	22
3.3 Znaky a průběh fungování LMS.....	23
3.4 Metody výchovy v LMS.....	24
4 Lesní mateřská škola v Rožnově pod Radhoštěm.....	25
4.1 Město Rožnov pod Radhoštěm.....	25
4.2 Lesní mateřská škola sídlící v Rožnově pod Radhoštěm.....	25
5 Návrh příměstského tábora Ztraceni v lese	27
Základní charakteristiky tábora.....	29
Program.....	30
1. den – téma dne: Světové strany.....	30
2. den – téma dne: Přístřeší.....	39
3. den – téma dne: Oheň	47
4. den – téma dne: Lov	56
5. Den – téma dne: Rozloučení s lesem.....	65

Alternativní program	73
Závěr	80
Bibliografie	81
Přílohy	85
Příloha č. 1: Rožnov pod Radhoštěm	85
Příloha č. 2: Výhled na Rožnov pod Radhoštěm	85
Příloha č. 3: Jurkovičova rozhledna	86
Příloha č. 4: Rožnovská lesní mateřská škola	87
Příloha č. 5: Prostor Rožnovské lesní mateřské školy	87
Příloha č. 6: Písničky	88
Příloha č. 7: Mapa místa Rožnovské lesní mateřské školy (určena pro hru s názvem „Mapa“)	89
Příloha č. 8: Mapa s vyznačenými cestami	89
Příloha č. 9: příklad mapy k aktivitě „Údolí pokladů“	90

ÚVOD

Tento bakalářský projekt se zabývá alternativními školskými systémy, zážitkovou pedagogikou a lesní pedagogikou. Největší část této práce však tvoří návrh příměstského tábora pro vybranou lesní mateřskou školu. Důvodem zvolení tohoto tématu bylo působení mě samotné v klasické i v lesní mateřské škole. Měla jsem možnost nahlédnout do stylu vedení obou institucí a sama jsem byla součástí jejich fungování. Díky této zkušenosti jsem mohla porovnat dva odlišné pedagogické přístupy a vytvořit si svůj vlastní subjektivní názor. Alternativní školské systémy a jejich přístup k dětem považuji za kvalitnější, co se pro rozvoj dětské osobnosti týče. Lesní mateřské školy jsou jedním z typů alternativních školských systémů v České republice. Jejich zásadou je přírodní prostředí a pobyt dětí venku za každého počasí. Cílem práce je popsat problematiku lesních mateřských škol a aktuální možnosti její realizace v českém edukačním prostředí.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části krátce popisují alternativní školské systémy a zmiňují ty, které se nejčastěji kombinují právě s lesní pedagogikou. Dále popisují zážitkovou pedagogiku a její provázanost s lesní pedagogikou. Poté se zabývám samotnou lesní pedagogikou, lesními mateřskými školami, jejich filozofií a stylem fungování. V neposlední řadě se práce dotýká také vybrané lesní mateřské školy, pro kterou je určena praktická část, a městem ve kterém se nachází.

Praktickou část tvoří samotný projekt. Jedná se o návrh příměstského tábora, který je naplánován pro Rožnovskou lesní mateřskou školu. Cílem tábora je rozvoj osobnosti předškolního dítěte v přirozeném přírodním prostředí nejenom po stránce tělesné, ale také emocionální, kognitivní, sociální a morální. Po absolvování tábora děti více porozumí bohatosti přírody a dokáží ji ocenit.

1 Lesní mateřské školy v kontextu alternativních škol

Pojem alternativní škola se pojí s výrazy jako škola netradiční, škola svobodná, volná, aj. Od tradičního školského systému se liší v několika hlavních aspektech. Zásadním specifikem alternativních škol je pedagogická a didaktická odlišnost. Jedná se o snahu zaujmout jiným, nestandardním, alternativním přístupem. Jak už ze strany metody vzdělávání, obsahu, či její formy, tak i ze strany přístupu pedagogických pracovníků, nebo didaktického pojetí. Pojem alternativa zahrnuje tedy mnoho odlišností. Zejména jde o jiný způsob struktury výuky, jejího obsahu a metod vzdělávání. K tomu spadá také změna edukačního prostředí, např. uzpůsobení tříd a jejich vybavení vzhledem k věku a potřebám dětí. Tyto všechny jinakosti mohou viditelně ovlivnit způsob života dětí ve škole v porovnání se standardním školským systémem. Nejedná se pouze o to, že děti ve škole žijí a vzdělávají se jiným způsobem, jde také o přístup a vztah mezi školou, pedagogickými pracovníky a rodiči, na jehož základě vytváří společnou komunitu (Průcha, 1996).

1.1 Reformní hnutí a alternativní pedagogika

Alternativní pedagogika je podle Lawtona a Gordona (1993, s. 42 in Průcha, 2001, s. 17) termínem označujícím „*takové školní vzdělávání, které je odlišné od vzdělávání nabízeného státem nebo jinými tradičními institucemi,*“ a alternativní školy jsou podle týchž autorů „*obvykle (nikoliv nezbytně) spojeny s radikálními koncepcemi vzdělávání, jako je například odmítání formálního kurikula či formálních metod výuky.*“

Důvodem vzniku alternativních škol bylo reformní pedagogické hnutí, které se rozvinulo ve 20. a 30. letech 20. století a je spojeno s myšlenkami a jejich realizací do výchovně-vzdělávacího procesu takových osobností, jako Marie Montessoriová, Rudolf Steiner, John Dewey, Helen Parkhurstová, Ovid Decroly nebo Petr Petersen (Průcha, 1996). Na tradiční školu se v tehdejší době pohlíželo jako na konzervativní, ustálenou a pro žáky, v procesu předávání informací a dovedností ze strany vyučujícího, ne zcela efektivní. Reformní myslitelé se snažili vytvořit jakýsi opak proti tehdejšímu školskému systému, a jejich alternativní školské systémy se hojně využívají dodnes (Průcha, 1996).

Přestože je každý alternativní školní systém jiný, můžeme najít průniky, které jednotlivé školy a systémy spojují. Alternativní školy jsou zaměřeny pedocentricky a dbají o převažující aktivitu dětí/žáků, s čímž se pojí jejich umělecký a tělesný rozvoj. Cílem výchovně-vzdělávacího procesu škol tohoto typu je dosažení komplexní výchovy zahrnující nejenom intelektuální, ale také sociální a emoční rozvoj. Škola se chápe jako „živé prostředí“, na jejímž

utváření se podílejí jak učitelé, tak i žáci a rodiče, a usiluje o zapojení žáka do pracovního života s důrazem na edukační prostředí sahající nad rámec školních povinností. (Klassen a Skiera in Průcha, 1996).

Průcha (2001) rozděluje alternativní školy podle typu na klasické, církevní a moderní. Pod klasické reformní školy řadí waldorfské, montessoriovské, freinetovské, jenské a daltonské. Církevní školy jsou katolické, protestantské, židovské a školy jiných konfesí. Pod moderní alternativní školy patří podle Průchy školy s otevřeným vyučováním, s volnou architekturou, bez ročníků, cestující, mezinárodní, „zdravé školy“, integrované, „škola hrou“ aj.

V České republice alternativní školy naplno rozvinuly svou činnost až po roce 1989. V současnosti jsou České republice montessoriovské, waldorfské a daltonské školy, dále jsou to školy, ve kterých je edukační proces realizován podle Jenského plánu, ale i Lesní školky, Dobrá škola a také školy s programem Začít spolu nebo Zdravá škola (Alternativní školy, nedatováno).

Projekt, který chceme v naší práci představit, je zaměřen na lesní školy, za vznikem, kterých však není tvůrce nového filozoficko-pedagogického systému, ale ve kterých jsou v mnoha aspektech uplatňovány principy montessoriovské a waldorfské školy, proto se v následujících podkapitolách zaměříme na tyto dva školské systémy.

1.2 **Pedagogika Marie Montessoriové**

Mezi reformátory pedagogiky 20. století, a tentokrát i mezi nejvýznamnější, patří italská lékařka Maria Montessoriová. U Montessoriové je pozoruhodný fakt, že se stala v historii první ženou, která vystudovala lékařskou vysokou školu v Římě. Tahle cesta ji zavedla k tomu, že se později začala zajímat o děti s postižením a s poruchami vývoje a začala pracovat na psychiatrické klinice. Během své praxe na klinice se orientovala na vývoj dětí, na posílení jejich smyslů a motivovala je k jejich rozvoji (Montessori ČR, nedatováno). Později Maria Montessoriová založila v Římě Dům dětí, kde začala uplatňovat své vlastní výchovné metody a zkušenosti, které nabrala během svého působení na psychiatrické klinice. Její výchova je směřovaná pedocentricky, kdy jsou veškeré potřeby a zájmy upřeny na individuální potřeby dítěte. Pro Montessori je typická věta „*Pomoz mi, abych to mohl udělat sám*“, která vystihuje celý její vzdělávací princip (Průcha, 1996).

Montessoriová ovšem staví i na několika dalších principech, podle kterých se řídí celý školní systém, který vytvořila. Jedná se o princip respektujícího přístupu, který by měl být

založen na přátelském vztahu, kdy je vynaložena aspirace podílet se na jeho utváření, dítě respektovat a snažit se mu porozumět. Svobodná volba je dalším z principů, pod kterou si můžeme představit to, že dítě si samo zvolí činnost, která vede k jeho vývoji a utváření. Učitel věnuje pozornost potřebám dítěte a vytváří mu bezpečné prostředí pro jeho činnost. Jiným z principů je polarizace pozornosti, přičemž se dítě koncentruje na určitou aktivitu opakovaně až do doby, kdy jsou uspokojeny jeho potřeby. Důležitým principem je heterogenita dětí, která napomáhá dítěti učení se vzájemnému respektu, toleranci, schopnosti kooperovat s ostatními, požádat o pomoc, nebo pomoci druhému člověku apod. Posledním z principů je podnětné a připravené prostředí (Šafránková, 2019). U Montessori jsou především typické Montessori speciální pomůcky, díky nimž se děti rozvíjí a procvičují si své dovednosti. Pomůcky pomáhají rozvíjet dítě v několika odvětvích, jak už ve smyslech, řeči, prostorové orientaci aj. (Průcha, 1996).

Každá z pomůcek, především ta, která rozvíjí smyslové vnímání, má několik vlastností např. tvar, barvu, velikost, strukturu apod. Důležitým úkolem pomůcky je, aby dokázala jednou ze svých vlastností získat pozornost dítěte, s tím, že její ostatní vlastnosti nebudou jeho pozornost rušit. Dítě by se mělo soustředit pouze na jednu jedinou vlastnost. Tímto vznikly předměty rozděleny do sad, kde každý má stejné vlastnosti, až na jednu neidentickou, která je proměnlivá. Pokud je tedy záměr u předmětu rozvíjet např. barvy, je důležité, aby pomůcky měly stejný tvar, velikost, materiál, avšak barva musí být rozdílná. Každá z pomůcek obsahuje také svou kontrolu, která je její součástí. Příkladem je skládání bloků s otvory pro válečky, kdy každý otvor je buď jinak veliký, široký aj. Každý otvor rozměrově odpovídá jednomu jedinému válečku, pokud tedy dítě při práci udělá chybu, nikdy ji úspěšně nedokončí. Takovou kontrolu obsahují všechny pomůcky a předměty. Dítě se tím učí opravit si svou chybu, rozvíjí si tím schopnost pozornosti a vnímání (Montessori, 2017).

Montessori pomůcky jsou ojedinělé svou originalitou a práce s nimi se od běžných učebních pomůcek liší. Pomůcka je prostředek pro dítě, které se skrz ni učí, nikoliv pomůcka pro učitele, jak skrze ni něco vysvětlit. Výuku s pomůckou můžeme rozdělit do dvou etap, přičemž druhá etapa se dá rozdělit do tří fází. V první etapě je důležité vzbudit zájem a pozornost dítěte na práci s danou pomůckou. Tento úkol náleží učiteli, který ale musí mít na paměti, že k zaujmutí dítěte musí přistupovat s jistou energií a chtitěm opravdu vzbudit zájem. Od učitele je také požadována pomoc při názorném předvedení, jak se s pomůckou pracuje a zachází. Vezme si pomůcku a dítěti demonstruje, jak se s ní zachází a následně přenechá

aktivitu dítěti. Tato fáze se realizuje v tichosti. Pedagog to nekomentuje, pouze ukazuje, protože je důležité, aby dítě zapojilo smyslový vjem.

Při zacházení s pomůckou se dítě může dopustit jistých chyb, které buď pomůcka kontroluje „sama“, nebo učitel. Ten zasahuje v případě, že se pomůcka používá k odlišnému účelu, než je sama určena, např. když si dítě skládá věž z kostiček, které jsou určené na namotávání provázků. Důvodem používání předmětů pouze pro jejich účel je vyvarování se zmatku a ruchu ve třídě. Dítě, které s pomůckou zachází správným způsobem je nerušeno a neopravováno. Dítě by si mělo po skončení své činnosti vždy pomůcku uklidit na své místo, aby se předešlo nepořádku a zmatku ve třídě.

Druhá etapa výuky nastává tehdy, kdy je dítě schopno s pomůckou úspěšně pracovat a rozezná její odlišnost od ostatních. Tehdy nastupuje učitel a učí dítě různé názvy, které se vztahují k předmětu, např. „To je měkké...“ Tohle terminologické učení se rozděluje do tří fází, v první se pojí smyslový vjem s pojmenováním, v druhé dítě rozpozná předmět řádným názvem a ve třetí opakuje názvy určitých předmětů. Učitel by měl správně artikulovat, vyslovovat a používat pouze jména, která jsou předmětu určena a zbytečně nepřidávat další přebytná slova (Montessori, 2017).

Podle Marie Montessoriové je základním rysem dítěte absorbující mysl, která vstřebává vše, co se okolo ní děje. Dětská mysl na rozdíl od dospělé absorbuje přirozeně, nevědomě a po celou dobu, přičemž u dospělého člověka se tento proces děje vědomě. Mysl dítěte se řídí pomocí instinktů, které Montessoriová nazvala senzitivní období. *„Jedná se o jakési vrozené predispozice, které vedou dítě k tomu, aby věnovalo pozornost jedné oblasti ve svém prostředí, která je právě v tom okamžiku důležitá pro jeho rozvoj a odpovídá jeho vývojovému stádiu“* (Poussin, 2018, s. 35). Výběr toho, co se zrovna dítě bude učit je samovolný. Při učení nemusí vynakládat žádné usilí, děje se zcela přirozeně. Každé z období trvá rozdílnou dobu, vzájemně se prolínají, a jsou přechodná. Montessoriová (in Poussin, 2018) je rozděluje na období senzitivní pro řád, senzitivní pro pohyb, pro jazyk, pro smyslový vývoj, pro malé předměty a pro sociální vývoj.

Škola Montessori se od ostatních alternativ odlišuje, je specifická jak po vizuální stránce (nábytek, předměty, pomůcky, aj.), tak po stránce obsahové (výchova, výuka, režim dne, aj.). Výchovně-vzdělávací proces v montessoriovských mateřských školách a následně základních školách je rozdělen do pěti základních oblastí, které tvoří praktický život, smyslová výchova,

matematika, jazyk a řeč a kosmická výchova, která zahrnuje hudební a výtvarnou výchovu, přírodovědu, dějepis, zeměpis a další oblasti (Raimondo, 2018).

Toto rozdělení oblastí je adekvátní věku dětí, senzitivním obdobím a vývojovým zvláštnostem dítěte. Například dítě ve věku od 3–6 let díky své absorbuující mysli prozkoumává své prostředí. Od 6-12 let se ale absorbuující mysl přeměňuje na mysl chápající, kdy dítě hledá smysl v tom jak, co a proč funguje a potřebuje pochopit fungování světa a celého vesmíru. Proto se kosmická výchova přidává až od tohoto věku. Každé oblasti přísluší ve třídě zóna, ve které jsou umístěny pomůcky, které se orientují na danou oblast (Poussin, 2018). Součástí výchovy předškolního věku je také činnost na elipse, která rozvíjí pohybové dovednosti. Jde o spojení formou čáry, které tvarově připomíná elipsu, nachází se zpravidla na zemi. Čím je elipsa užší, tím je chůze po ní náročnější (Montessori ČR, nedatováno).

Edukaci podle Montessoriové principů můžeme v České republice najít v předškolním vzdělávání, jak už v mateřských školách, tak i v jiných zařízeních, ale také v základním a středním vzdělávání. Nejvíce se v současné době v ČR vyskytují předškolní zařízení pro děti ve věku buď od 0 do 3 let, nebo od 3 do 6 let, a to o celkovém počtu 123 zařízení. Základních a středních škol je v České republice aktuálně 65 (Montessori ČR, nedatováno).

1.3 Waldorfská pedagogika

Zakladatelem waldorfské pedagogiky je Rudolf Steiner, který svým myšlením ovlivnil také její podobu. Waldorfská pedagogika staví na principech a zásadách, ze kterých sám Steiner vycházel. Oporou bylo pro Steinera myšlení filozofa Herberta Spencera, který se zajímal otázkami výchovy, pedagogiky a školství. Dále ve svých spisech hovoří o hranici intelektualisticko-naturalistickém poznání, v němž navazuje na Charlese Darwina (Steiner, 1924). Ovšem největší inspirací byly pro Rudolfa Steinera díla a spisy Johanna Wolfganga von Goetheho. Goethe nebyl pouze básníkem, ale také filozofickým a přírodovědným myslitelem, jenž se zabýval otázkami přírody a kosmu. O co se Steiner zajímal byla organická teorie a Goethovo myšlení, které se týkalo přírodovědných věd. To pak dokázal přenést do věd sociálních a duchovních a tím získat jiný pohled na bytost.

Z filozofického pohledu je člověk chápán ve třech rovinách, a to v tělesné, duševní a duchovní a na témž základě Rudolf Steiner vytvořil svou vlastní duchovní vědu pod názvem antroposofie. „*Antroposofii chápal Steiner jako cestu poznání, která vede ducha v člověku k duchu v kosmu*“ (Kasper a Kasperová, 2008, s. 177). Na popud této vědy začaly vznikat Steinerovy svobodné školy, jejichž cílem bylo „*vytvořit takový vzdělávací školský typ, který*

bude výhradně vycházet z antroposofických duchovních základů, bude se zakládat na poznacích o nadmyslovém světě a bude v tomto duchu rozvíjet v komplexním pojetí dítě-člověka, jeho tělo, duši i ducha“ (Kasper a Kasperová, 2008, s. 183).

Steinerovo pojetí člověka jakožto tělo, duše a duch je dále děleno. Tělo má tři podoby, a to étherné či životní tělo, astrální a „tělo já“. Životní tělo máme společné jak se zvířaty, tak s rostlinami, a jeho úkolem je celková tvorba našeho fyzického těla. Astrální tělo neboli pocitové tělo dokáže cítit bolest, radost, smutek apod. Je tvůrcem jakýchkoliv pocitů či emocí, která jsou součástí pouze lidského či zvířecího života. Poslední „tělo já“ je součástí naší duše, v jejíž moci je přetvářet astrální tělo, což vede k výsledku, který se nazývá duchovní já. Celý proces přetváření závisí na učení se přijetí norem, názorů a vyšších idejí. Takovéto dělení těla a jeho proces přetváření se projevuje následně v lidské duši, a to v podobě výsledku jenž je duše pocitová, rozumová a vědomá (Kasper a Kasperová, 2008).

První waldorfská škola byla založena v roce 1919 ve Stuttgartu. Škola byla určena dětem zaměstnanců továrny Waldorf Astoria. Jednalo se o továrnu na cigarety, ve které Rudolf Steiner, před zrozením samotné waldorfské školy pro děti, přednesl zaměstnancům svůj návrh a plán. Mluvil o otázkách výchovy, o duchovní a duševní péči a o tom, jak by taková škola měla vypadat. Jako dvanáctiletá jednotná škola, která by obsahovala národní i vyšší školu a byla by přístupná pro kohokoliv bez ohledu na to, jakého je sociálního původu. Na značný zájem a přání dělníků Emil Molt, ředitel Waldorf Astoria, poprosil Steinera, aby se ujal pedagogického vedení a tím tak vznikla první Waldorfská škola. Steiner zastával názor, že škola by měla být především jednotná, tedy určena pro všechny. Byl přesvědčen, že každý by se měl učit stejnému společnému základu, zejména dějepisu, zeměpisu a přírodním vědám. Až později ve vyšším věku by se učení mělo rozdělovat, dle toho, co každý chce studovat, např. zda se chce stát řemeslníkem, či právníkem. Snaha byla docílit zvláště toho, aby se člověk utvářel jako takový, a proto bylo zapotřebí také kvalitní vzdělanosti pedagogů. Nešlo pouze o to, aby pedagog dokázal předat znalosti a dovednosti, které sám zná a umí. Důležitou součástí edukace byl hlavně vztah pedagoga a žáka, a zda si tento vztah pedagog vůbec dokáže vytvořit a tím se tak více přiblížit k žakově osobnosti, bytosti a duši, se kterou pak může pracovat a pomáhat mu v jejím zdokonalení (Carlgren, 1991).

Výuka Waldorfské školy je organizovaná do tzv. epoch, ve kterých se vyučují hlavní předměty, např. mateřský jazyk, matematika, zeměpis, dějepis, přírodopis, fyzika, aj. Dalšími předměty pro výuku jsou předměty teoretické, odborné, praktické a umělecké. Každý den začíná první půlhodinou, ve které se žáci s učitelem vítají, naladují se na společný den a na

následné vyučování. Poté následuje vyučování v epoše hlavního předmětu, který časově odpovídá dvěma vyučovacím hodinám, který se opakuje každý den po několik týdnů. Průběh se opakuje dvakrát do roka, což umožňuje zdokonalení se v učivu a prohloubení dané látky. V prvním týdnu se žáci buď seznamují s učivem a jeho otázkami, nebo navazují na učivo předešlé. V následujícím týdnu se dostávají k jádru věci učiva a řeší jeho hlavní překážky. Poté následuje shrnutí učiva a jeho opakování. Tempo učiva je nastavené tak, aby žáci měli dostatečný čas na jeho poznání. Pro ty, kteří na učivo potřebují více času není tlačeno a je respektováno jejich osobní tempo. Žáci si v průběhu vyučování poznamenávají výklad učitele do záznamových sešitů, zároveň informace můžou čerpat také z učebnic, encyklopedií aj. (Maňák, 1997). Důležitým prvkem Waldorfských škole je tzv. eurytmie. Jedná se o hudební a pohybovou výchovu. Skrze přirozený a volný pohyb může dítě vyjádřit vlastní náladu, napojit se na vlastní nitro a rozvíjet schopnost vnímat (Opravilová, 2016). Hodnocení ve Waldorfských školách se provádí slovní formou, přičemž je snaha vytyčit žákovy pokroky a nedostatky. Výjimkou je osmý a devátý ročník, ve kterém žáci obdrží ke slovnímu hodnocení také známky (Zormanová, 2016).

V České republice již existují waldorfské školy mateřské, základní, střední a speciální. Veškeré waldorfské školy reprezentuje Asociace waldorfských škol České republiky (Asociace waldorfských škol České republiky, 2008).

2 Zážitková pedagogika

Metoda učení zážitkem neboli zážitková pedagogika je úzce spjata s lesní mateřskou školou, jenž je dalším typem alternativního, a především předškolního vzdělávání. Od ostatních alternativních škol se liší tím, že děti tráví téměř veškerý čas venku v přírodě a na čerstvém vzduchu. Hry a aktivity, které se v průběhu dne s dětmi konají musí být přizpůsobeny prostředí a měly by děti zaujmout tak, aby si je užily a aby si z nich odnesly zkušenost ve formě zážitku. V tomto směru může zážitkově pedagogické učení výrazně napomoci při tvorbě denního programu, her a aktivit.

2.1 Historický vývoj zážitkové pedagogiky

Pro zážitkovou pedagogiku je typický pobyt v přírodě, sporty v přírodě, tábory, vzdělávací kurzy aj. Tyto všechny aktivity se v České republice začínají hojněji realizovat na konci 19. a začátkem 20. století a přispívají tak k rozvoji zážitkové pedagogiky. Příkladem je vznik skautského hnutí Baden-Powella na začátku 20. st., nebo později ve 20. letech junácké hnutí, či rozvoj trampingu, který je inspirován převážně americkou literaturou. Druhá světová válka má na svědomí zkázu tohoto rozvoje a komunistická strana, která nastoupila v roce 1948 (Franc, et al., 2007). V této době bylo několik organizací zrušeno, myšleny jsou skautské hnutí, Sokol, křesťanské volnočasové aktivity aj. Zároveň však vznikaly ideologizované organizace nové, které nabízely dostatek volnočasových aktivit, např. organizace Jiskra a Pionýr (Český rozhlas, 2014).

Do výchovy a vzdělávání se začala začleňovat turistika, sporty v přírodě, školní výlety, lyžařské kurzy, školy v přírodě aj. Veškeré programy se ovšem v začátcích zaměřovaly především na výkony studentů a jejich výsledky v jednotlivých disciplínách. Rozvoj těchto konceptů ovšem zpomaloval tehdejší socialistický režim, který zastával rozdílné názory týkajících se celkového pohledu na svět. Avšak i přes dozor a napětí, které z tehdejšího režimu doléhalo, vznikaly nové formy výchovy v přírodě (Franc, s spol., 2007).

V České republice roku 1977 vzniká Prázdninová škola Lipnice. Měsíc před samotným zrodem této organizace, proběhl v březnu roku 1977 celostátní seminář zabývající se rozvojem a novou formou pobytu v přírodě. Výsledkem semináře bylo povolení vzniku experimentálních akcí orientovaných na turistiku, výchovu a pobyt v přírodě, což vedlo k tomu, že v Praze vznikla Prázdninová škola ČÚV SSM (Český ústřední výbor Socialistického svazu mládeže). Jejím hlavním koordinátorem a spoluzakladatelem byl psycholog Allan Gintel. Cílem bylo, aby Prázdninová škola připravila mladé lidi na jejich profesní život. Přípravenost nebyla pouze ze

strany teoretických a praktických znalostí, záměrem byl hlavně prožitek z jednotlivých aktivit, jenž by měl jedinec nalézat při jakékoliv činnosti. Rozvoj byl tedy zaměřen především na jedincovu osobnost tak, aby byla uplatněna ve všech směrech.

Metody a programy se během let rozvíjely díky nabytým zkušenostem a začala vznikat nová alternativa, která odmítala stereotypní způsob života, založený pouze na mechanickém počínání. Začaly se používat a objevovat programy ve formě strukturovaných her, socio-dramatu, inscenačních her, aj., jenž byly u nás novým a neznámým prvkem.

Prázdninová škola probíhala na místech Lomu na Hřebenech u městečka a hradu Lipnice nad Sázavou. Místo bylo pro instruktory velkou inspirací, a proto se jméno Lipnice dostalo do názvu pro celou Prázdninovou školu (Hanuš a Chytilová, 2009).

Po sametové revoluci se Prázdninová škola Lipnice roku 1990 osamostatnila a o rok později se přidala k anglické organizaci Outward Bound, která skýtala lepší rozvojové vyhlídky. Později vznikla *Česká cesta*, která byla částí Outward Bound Czech Republic, jejíž zaměření směřovalo především k rozvoji a posílení pracovních týmů. Funkce Prázdninové školy Lipnice se po roce 1989 výrazně nezměnila. Stále usilovala o osobní rozvoj jedince, pobyt v přírodě a zážitkové vzdělávání. Najít vlastní cesty k sobě samému, cesty k druhým lidem a světu, občanská zodpovědnost a angažovanost byly hlavní cíle kurzů (Franc a spol., 2007).

I přes spojení s podobně smýšlející organizací si Prázdninová škola Lipnice zachovala své vlastní pojetí zážitkové pedagogiky. Českou zážitkovou pedagogiku můžeme tímto považovat za originální a jedinečnou díky době, ve které vznikala a příspěvkům Prázdninové školy, které vznikaly bez napodobění předešlých modelů. Programy jsou navrženy tak, aby tvořily co největší rozsah příběhů, rolí, postav, které vedou jedince k aktivnímu postoji. Nejedná se o stejnotvárost. Činnosti jsou naopak střídány ve všech různých směrech (umělecké, sportovní, technické, apod.), důraz je kladen také na živost programů a jedincův zápal do jednotlivých aktivit. Kombinací těchto různých prostředků vyvolává v jedinci ojedinělý zážitek, který vede a směřuje k seberozvoji. Výsledkem je tedy zdůraznění pojmů jako je zážitek, prožitek, hra a evaluace, jenž se s Prázdninovou školou Lipnice pojí a tedy i se zážitkovou pedagogikou (Hanuš a Chytilová, 2009).

V Anglii pod vedením Kurta Hahna vznikla organizace Outward Bound. Kurt Hahn byl německý výchovný reformátor, který se věnoval především terapii prožitkem. Outward Bound, dříve pod názvem „Kurzschule“, byly kurzy zaměřené na testování jednotlivých složek žáků s pomocí prožitkové terapie. Po válce se Outward Bound zaměřoval spíše na rozvoj

osobnosti tak, aby člověk dokázal zvládat krizové situace. I když byla organizace z počátku určena zejména námořníkům, poválečná doba rozšířila její využití a to pro všechny mladé lidi ve věku od 16 do 21 let. Organizace se opírá o dva základní filozofické principy:

1. „člověk je schopen dokázat mnohem více, než se domnívá,
2. jen málokdo si uvědomuje, čeho je možné dosáhnout prostřednictvím vzájemné pomoci a týmové spolupráce“ (Hanuš a Chytilová, 2009, s. 23).

Zážitková pedagogika se však rozvíjí i v jiných zemích, např. v Americe formou organizace Project Adventrue, nebo v Severských zemích, kde za rozvojem stojí norský polárník Fridjof Nansen (Hanuš a Chytilová, 2009).

2.2 Klíčové charakteristiky zážitkové pedagogiky

Za hlavní cíl zážitkové pedagogiky je považována snaha o rozvoj osobnosti člověka. Samotná osobnost se různě dělí a stejně tak se odlišují také jednotlivé přístupy k ní. Snahou zážitkové pedagogiky je pak vyzdvihnout individuality každého z nás, přičemž bere ohled na životní prostředí jedince, které je důležitým faktorem, neboť silně kooperuje s jeho osobností. (Hanuš a Chytilová, 2009).

Osobnost se dělí na několik základních jednotek. První je tělesná konstituce, která rozlišuje jedince již od pohledu. Dalším článkem je temperament, jenž je u každého z nás vrozený. Schopnosti, které naopak od temperamentu získáváme a plynule rozvíjíme, s čímž se pojí také charakter tvořící se v průběhu celého života. Poslední složkou je zaměřenost kam se řadí např. postoje, potřeby, zájmy atp. Individualizace, ale není jedinou věcí, která k rozvíjení osobnosti přispívá. Významným faktorem se v této otázce stává také socializace a celková akceptace jedincova působení společností, což vede k jistotě, pocitu bezpečnosti a uznání. „*To, co děláme, dělá z nás to, co jsme*“ (Hanuš a Chytilová, 2009, s. 54). Součástí celkové osobnostní složky se ale především stává jednání jedince a celkově činný, kterých v průběhu života dosahujeme. To jak působíme, jaké postoje zaujímáme je odrazem toho, jaká bychom měli být osobnost. Aby zážitková pedagogika dosáhla naplnění svého cíle, je k tomu zapotřebí využití určitých prostředků (Hanuš a Chytilová, 2009).

Zážitkově pedagogické učení staví na zážitku a prožitku. Pojem prožitek či prožívání sahá především do oblasti psychologie, kde významově označuje určitý stav vědomí. Jung (1998, in Kirchner, 2009) zastává názor, že se jedná o psychologický proces, který má určitý průběh a účel. Jirásek (2000, in Kirchner, 2009) zase termínem prožitek spojuje člověka s okolním světem. Obecně se pojem prožívání dá chápat jako proces, který se děje během

celého života, který je ovlivněn naší osobností, aktuálním rozpoložením a konkrétní situací v níž se nacházíme (Kirchner, 2009).

S pojmem prožívání se pojí označení pro optimální prožitek, neboli stav „flow“, jenž se překládá jako „prožitek plynutí“. Jde o stav, při kterém je jedinec zaujat určitou činností, situací tak, že zapomíná na čas, okolní vjemy, a pouze ta jedna situace či činnost, kterou vykonává je pro něj důležitá a činní ho šťastným. Aby se člověk dostal do stavu „flow“, je zapotřebí vynaložit potřebné úsilí sestředěnosti. Optimální prožitek se neobejde ani bez pocitu radosti a naplnění, což se stává důvodem pro jeho vyhledávání (Kirchner, 2009).

Výsledkem prožívání můžeme označit dalším pojmem zážitek. Zážitkem se míní určitý vnitřní jev, který jedinec prožil v minulosti, jedná se o tzv. vznitřenou zkušenost (Kirchner, 2009). Učení zážitkem vyžaduje zapojení jedince ve všech jeho směrech a s tím i spojené využití jeho dosavadních zkušeností. Samotný zážitek ovšem není zdrojem veškerého vědění, podstatným krokem je provedení reflexe daného zážitku. Takové učení lze tedy chápat jako nepřímé, kdy se pedagog snaží o vytvoření prostředků pro vznik zážitku a žák sám vynakládá iniciativu po jejich samotné zrození (Franc a spol., 2007).

2.3 Metody zážitkové pedagogiky

Před samotnými metodami je podstatné stanovit kroky, kterými se zážitkové učení řídí. V první řadě je důležité určit si záměr počínání, do kterého patří promyšlení si celkového rámce a toho, co by měl jedinci předat. Dalším krokem je vytvořit si program, jenž by měl splňovat podmínky našeho záměru. Programy jsou prostředkem pro vytváření prožitků a zážitků, avšak nejsou cílem celého učení. Posledním podstatným krokem je reflexe, nejčastěji prováděna formou diskuse. Reflexe je řízená a vede jedince k zamyšlení se nad získanými zážitky a zkušenostmi a jejich využití v životě (Drahanská, 2020).

Za jednu z metod zážitkově pedagogického učení se považuje dramaturgie. Ta je součástí především Holistického modelu, jenž přišel v planost roku 2000. Model, využívající metody dramaturgie, propojuje několik klíčových prvků nezbytných pro realizaci zážitkově vzdělávacích programů. Počínaje cílem a strukturou kurzů, vedoucích k osobnostnímu rozvoji za pomoci rozmanitých programů a reflexí. Dále prostředí splňující bezpečnostní podmínky a s tím spojená pozitivní atmosféra, jenž by měla účastníky podporovat v jejich konání. A v neposlední řadě hrají roli účastníci z různorodých skupin a instruktoři, kteří by měli být vybaveni schopnostmi a dovednostmi vedoucími k úspěšnému běhu zážitkově vzdělávacích kurzů (Franc a spol., 2007). Samotná dramaturgie má na starosti jak celý koncept programů,

tak i jejich časové rozvržení či jejich samotný výběr. Na programy by se dalo nahlížet jako na divadelní hru. Účastníci zastupují jak roli herců, tak diváků a tvoří společně svou vlastní realitu, ve které mají volnou ruku a rozvíjí tak sami sebe prostřednictvím vlastního umění. Celý proces dramaturgie se dělí na teoretickou a praktickou část. V teorii se zmíní obsah a téma kurzu a v praxi poté samotný kurz probíhá. Do teoretické části se řadí také reflexe a zpětná vazba, která probíhá v průběhu konání celého kurzu. Odezva účastníku vede k vylepšení nedostatků do budoucna či k vykonání momentálních změn. Komplexní proces dramaturgie vyžaduje dodržování několika zásad. Jde o posloupnost aktivit, balance mezi fyzickou a psychickou zátěží, vyváženost a pestrost programů, motivace atp. (Činčera, 2007).

Další metodou zážitkové pedagogiky je hra, pro níž existuje velká řada definic. Chápeme ji jako aktivitu s pravidly, při které dochází k soutěžení, způsob jednání s prvky manipulace, volný čas, zábavu, aj. Všechny definice však mají něco společného. Hovoříme o prožitku, který se odehrává v jiném než skutečném světě, který má své vlastní pravidla, zahrnuje prvky soutěžení, umožňuje vnitřní prožitek a reflektování pocitů a směřuje k naplnění určitého cíle (Činčera, 2007). Hanuš a Chytilová (2009, s. 114) chápou hru jako „*jeden z nejdůležitějších prostředků harmonického rozvoje osobnosti*.“ Je tedy zjevné, že hra je ideální metodologickou volbou pro zážitkově pedagogické učení. Rozdělení her se různí dle typu zaměření. Na základě rozvíjení dovedností dělíme hry na sociální, intelektuální, fyzické, kreativní a emocionální. Podle prostředí, ve kterém se hra odehrává na terénní, hry v místnosti a v městském prostředí. Nejčastěji se ale setkáváme s rozdělením her dle její formy na simulační, týmové, inscenační, iniciativní, psychologické, socio-drama aj. (Franc a spol., 2007). Hru ve vzdělávání nebereme pouze jako rozptýlení, kterým zaženeme nudu, ale stává se prostředkem samotné edukace. Prostřednictvím hry je rozvíjena kreativita jedince, se kterou se v běžné formě vzdělávacího učení příliš nesetkáváme. Stává se prostředkem zkoumání a poznávání, při němž jedinec nabírá nové empirické znalosti, bez pocitu selhání či negativního hodnocení (Sochorová, 2011).

Mezi další metody řadíme také modelové situace, nebo reálné výzvy. Pomocí modelové situace jedinec může na případ pohlížet jako na celek a s určitým odstupem, který mu napomůže v lepším rozhledu a přehlednosti. Výhodou je, že situace se dají uzpůsobit konkrétním požadavkům, např. tématům, nebo cílům kurzu. Jedinec má dostatek času a prostředků k tomu, aby si danou situaci zažil. Situaci, se kterou se nemusí běžně setkat. Naproti tomu reálné výzvy jsou činnosti, kterými chceme zprostředkovat něco za pomoci skutečné situace. Aktivity

využívají prvky improvizace, a proto jsou i snadnější na přípravu. Nejčastěji se využívají v programech odehrávajících se v přírodě (Drahanská, 2020)

3 Lesní mateřská škola a lesní pedagogika

Lesní mateřské školy (dále jen LMŠ) staví na principech lesní pedagogiky, která je jednou z alternativních přístupů v edukaci. Rozdíl mezi klasickou a lesní školou spočívá především v trávení času a pobytu dětí venku v přírodě, kde probíhá samotná výuka. Děti navštěvují také akce města, např. výstavy, kulturní akce, aj. V České republice nyní existuje již kolem 200 LMŠ a lesních klubů. Rozdíl mezi klubem a LMŠ spočívá v zápisu do Rejstříku škol a školských zařízení, jenž lesní kluby nesplňují (Asociace lesních MŠ, nedatováno). Lesní mateřská škola je součástí také školského zákona s její vlastní definicí: „*Za lesní mateřskou školu se považuje mateřská škola, ve které vzdělávání probíhá především ve venkovních prostorách mimo zázemí lesní mateřské školy, které slouží pouze k příležitostnému pobytu. Zázemí lesní mateřské školy nesmí být stavbou*“ (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2021).

„*Pod pojmem lesní (příp. venkovní) pedagogika máme většinou na mysli pedagogické působení na děti (žáky, studenty...) ve venkovním prostředí s využitím všech možností, jaké nám dává okolní příroda*“ (Kapuciánová, 2010, s. 11). Organizace jenž provozují lesní pedagogiku, jsou povinny dodržovat určité zásady a pravidla, které jsou sepsány v dokumentu s názvem: „*Jednotný postup pro realizaci lesní pedagogiky u lesnických subjektů*“. Lesní pedagogika jako taková není obsažena v evropské legislativě (Kapuciánová, 2010).

3.1 Počátky rozvoje lesní pedagogiky a LMŠ

Kořeny lesní pedagogiky sahají do skandinávských zemí Norska, Švédska a Dánska. Za jejího zakladatele se považuje dánská maminka Ella Flatau, která společně se svými dětmi navštěvovala lesní a přírodní místa, jež se stala jejich každodenním prostředím pro trávení volného času. Postupem času se k výletům a trávení času v přírodě přidávali její známí a další lidé s dětmi. Na základě tohoto konání a pro najetí podpory při výkonu své činnosti vznikla roku 1945 občanská iniciativa, která spojovala podobně smýšlející jedince a zároveň byla založena první lesní mateřská škola (Vošahlíková, 2009). Postupem se koncept lesních mateřských škol dostal do celého Dánska a Švédska, kde je znám pod názvem „*venku za každého počasí*“. Předškolní lesní pedagogika se dostala také do Německa, kde „*vznikla na základě přímých zkušeností zakladatelek Kerstin Jebsen a Petry Jaeger s dánskou koncepcí první oficiálně uznaná lesní mateřská škola se statutem denního zařízení pro předškolní péči ve Flensburgu v roce 1993*“ (Asociace lesních MŠ, nedatováno). Rozvoj LMŠ se objevuje také v zemích jako je Švýcarsko, Kanada či Japonsko (Vošahlíková, 2009).

Ideu a myšlenku LMŠ v České republice se nejvíce snažila rozšířit zakladatelka a ředitelka pražského ekologického centra Toulcův dvůr Emilie Strejčková. Je jí připisán provoz dvou ekologických tříd mateřské školy, který započal roku 2004 (Asociace lesních MŠ, nedatováno). Vývoj lesních mateřských škol se objevuje také roku 2007, kdy Linda Kubale, inspirovaná dánský rozvojem, založila v Liberecku tzv. Zelenou školku. Sídlem pro pobyt se jim stal statek, jenž byl navštěvován dětmi z okolí za dozoru dvou pedagogických pracovníků (Vošahlíková, 2009). Roku 2010 vzniká Asociace lesních mateřských škol, jejíž úkolem je sdružovat LMŠ a lesní kluby po celé České republice. Její úsilí sahá především do kvalitnějšího rozvoje vzdělávání v přírodních podmínkách. Asociace je v kontaktu se státní správou, tvoří standardy kvality pro LMŠ, umožňuje sdílení zkušeností na profesionální úrovni, realizuje projekty o předškolním vzdělávání atp. (Asociace lesních MŠ, nedatováno).

3.2 Základní principy lesních mateřských škol

Lesní mateřské školy staví na základě spojení člověka s přírodou. Cílem je, aby si dítě s přírodou vybuodovalo vztah, který vede k její úctě, péči, respektu a zodpovědnosti. Přírodní zákonitosti jsou velikým učitelem, formují dětskou osobnost k tomu, aby si všímala všeho živého kolem a s láskou o to pečovala. Venkovní prostředí umožňuje dětem rozvoj nejen jejich klíčových kompetencí pro jejich další vzdělávání, ale svědčí zejména jejich duševnímu a tělesnému vývoji. Pobyt na čerstvém vzduchu prospívá zdravému rozvoji dítěte, posiluje imunitu, která se stává odolnější vůči nemocem. Příroda je dětem tím největším učitelem a inspirátorem, rozvíjí kreativitu, manuální zručnost, vytrvalost, obratnost a přispívá v rozvoji dětské fantazie. Učení v LMŠ je založeno na prožitku, jenž vede k získání zkušeností, které posilují dětský vývoj (Kapuciánová, 2010).

Podstatnou součástí lesních mateřských škol je přístup pedagogických pracovníků k dítěti. „*Pedagog-průvodce děti doprovází na jejich cestě za poznáním svého okolí i sebe sama*“ (Vošahlíková a kol., 2012, s. 63). Podporuje je v jejich růstu a vývoji, dává jim volnost ve výběru činností, snaží se rozvíjet jejich individualitu. Při činnostech se průvodce stává zpravidla pozorovatelem, což děti učí samostatnosti a sebedůvěře. Průvodce by si s dítětem měl vytvořit blízký a přátelský vztah, ve kterém budou vzájemně sdílet své pocity a emoce a společně se učit vzájemnému respekt. Lesní mateřská škola usiluje o spolupráci rodičů a také s nimi se škola snaží vytvořit blízký vztah, jenž je postaven především na vzájemné komunikaci. Společně tvoří komunitu, která se podílí na vylepšení chodu organizace (Vošahlíková a kol., 2012).

3.3 Znaký a průběh fungování LMŠ

Hlavním rozdílem a znakem, který diferencuje lesní mateřskou školu od klasické, je chod a provoz školky ve venkovním prostoru, především v prostředí lesa nebo louky. Snahou je, aby čas strávený ve mateřské škole, byl především venku, a to za každého počasí. Typické označení pro lesní mateřskou školu je označeno ve větě: „*Není špatné počasí, pouze špatné oblečení.*“ Součástí zázemí ovšem není pouze les či louka, ale také přístřeší nejčastěji v podobě jurty, srubu či maringotky. Přístřeší slouží k odpolednímu klidu, uschování potřebných věcí, ke konzumaci jídla, nebo k ohřátí v nepříznivém počasí. Skupinu dětí tvoří nanejvýš 15 dětí, kterou doprovází zpravidla dva pedagogičtí pracovníci (Vošahlíková a kol., 2012).

Vošahlíková (2012) dělí lesní mateřské školy dle strany organizační na samostatné lesní mateřské školy a lesní třídu při mateřské škole. Rozdíl spočívá v samotném fungování. Samostatná LMŠ je nezávislou jednotkou, jejímž zřizovatelem je nejčastěji nezisková organizace. Opačně lesní třída při mateřské škole je součástí běžné MŠ, jež se snaží o maximální trávení času dětí v prostorách lesa. Zázemí lesní třídy jsou prostory MŠ, jenž jsou využívány dle potřeby a konkrétní situace. Idea LMŠ a ekoškolek staví na ekologických principech, které se snaží dodržovat a především předávat dětem. Principy se liší dle individuální lesní mateřské školy z důvodu odlišných finančních či materiálních prostředků. Nejčastěji se setkáváme s dodržováním ekologických zásad při běžném provozu, jako je třídění odpadu, šetření vody, kompostování, využívání prostředků s ohledem na životní prostředí apod. Dále využívání zahrady a záhonů k pěstování ovoce a zeleniny a tím spojené stravování složené převážně ze sezóních surovin a z bioproduktů. Snahu o ekologické fungování a projev můžeme spatřit také v samotném vzhledu LMŠ, v podobě používání převážně dřevěných hraček a nábytku, a využívání přírodních materiálů pro nejrůznější účely např. výzdoba, výrobky dětí, aj.

Průběh dne v lesní mateřské škole se odlišuje od standartní mateřské školy, a to zejména v činnostech a hrách. Každý den je zaměřen na určité téma od kterého se odvíjejí ostatní činnosti. Ráno začíná setkáním dětí a pedagogických pracovníků, nejčastěji v tzv. ranním kruhu, ve kterém se všichni přivítají a seznámí se s tématem dne. V ranním kruhu se mohou objevit nejrůznější aktivity, při kterých se děti naladí na následující zbytek dne. Dopoledne se nejčastěji vyrazí na výpravu do okolí, např. do lesa, na louku apod. Při výpravě děti zkoumají přírodu, poznávají, učí se, hrají hry, či plní různé aktivity. Činnosti dne si připravuje pedagogický pracovník a samotný průběh dne si může upravit dle vlastní rozvahy. Následuje oběd a po něm odpočinek, který je individuální. Po obědě je prostor pro plnění úkolů s dětmi v předškolním

věku. Odpoledne následuje opět výprava do přírody doprovázená nejrůznějšími činnostmi. Činnosti a hry jsou uzpůsobeny tak, aby co nejvce využívaly okolního prostředí. Snahou je, aby se do aktivit zapojovaly přírodní materiály, jenž slouží jako součást výobků, nebo mohou napomoci při skupinových hrách.

3.4 Metody výchovy v LMŠ

Jednou z metod, jenž má déle trvající charakter je projektová výchova. Projekty v LMŠ jsou typickou metodou, která napomáhá k vylepšení celé organizace. Nejčastěji se jedná o projekty vyvolávající určitou změnu např. postavení jurty. Trvání projektu zabere určitý čas, proto jejich realizace zabere týdny, nebo celý rok. Celkový proces projektu je třeba si rozdělit do několika kroků, jenž napomáhají k přehlednosti a organizačnosti. Děti při projektu napomáhají, učí se postupnosti, spolupráci a jsou součástí probíhající změny. Další metodou, jenž se v LMŠ uplatňuje je pozorování a experimenty. Pozorování je téměř nejčastěji využívanou metodou, jelikož děti jsou neustále vystaveny vnímání různých podnětů. Venkovní prostředí navíc nabízí stále se měnící podněty, děti tedy mohou pozorovat změny a proměny jevů. Příkladem je rostoucí rostlina, kterou si dokonce mohou samy zasadit. Součástí pozorování jsou také experimenty, které jsou nástrojem pro ověření si pozorovaných věcí a k jejich zapamatování. Další důležitou metodou je hra. Nejčastěji je využívána spontánní hra dětí, při které dítě nejvíce rozvíjí své komunikační a sociální dovednosti. Při hře ovšem mohou využívat nespočet přírodních materiálů, které rozvíjí jejich kreativitu a zručnost. Volná hra dětí může být doplněna aktivitami pedagoga jenž je nápomocen dětem, kterým dochází nápady či motivace ke hře (Vošahlíková a kol., 2012)

4 Lesní mateřská škola v Rožnově pod Radhoštěm

V praktické části naší práce navrhujeme příměstský tábor, který je primárně určen pro lesní mateřskou školu, která sídlí v Rožnově pod Radhoštěm. Využít jej nebo se jím inspirovat mohou také ostatní mateřské školy, či volnočasové organizace.

4.1 Město Rožnov pod Radhoštěm

Rožnov pod Radhoštěm (Příloha č. 1) je město sídlící ve Zlínském kraji, které je známo svou valašskou kulturou. Nejznámějším kulturním objektem je Valašské muzeum v přírodě, které je hojně navštěvováno turisty. Muzeum předvádí způsob života tehdejších lidí žijící na Valašsku. Je tvořeno mnoha dřevěnými stavbami, které jsou odkazem lidového umění. Součástí jsou také technické vodní stavby, mlýn, hamr, aj. Jedná se o největší a nejstarší takové muzeum ve Střední Evropě. Na kopci nad muzeem stojí Jurkovičova rozhledna (Příloha č. 2), navržená architektem Dušanem Jurkovičem, z které je vidět na město (Příloha č. 3). V okolí Rožnova jsou také nejvíce navštěvovány Pustevny a hora Radhošť, ke které se dá dojít ze samotného města. Po turistické trase z Rožnova se dá také dojít na kopec Soláň či Veliký Javorník (Rožnov pod Radhoštěm, nedatováno).

V oblasti vzdělávání nabízí Rožnov pod Radhoštěm řadu mateřských a základních škol, a středních škol v oboru informatiky, elektrotechniky a řemesel, zemědělství a přírodověda, cestovní ruch s jazykovou školou a gymnázium (Rožnov pod Radhoštěm, nedatováno). Ve městě se nachází také alternativní formy vzdělávání v podobě tří institucí. Jedná se o Montessori mateřskou školu Klubko a Montessori mateřskou školu a základní komunitní školu Na vlně. Třetí institucí je Rožnovská lesní mateřská škola.

4.2 Lesní mateřská škola sídlící v Rožnově pod Radhoštěm

Jedná se o jednu ze dvou lesních mateřských škol nacházejících se ve Zlínském kraji, jež jsou zapsány do Rejstříku škol a školských zařízení. Škola vznikla roku 2012 a funguje jako zapsaný spolek. Jejím zřizovatelem je tedy právnická osoba, kterou je současný ředitel školy. Typ pracovníků školy tvoří ředitel, zástupce ředitele a dva průvodci. Ředitel a zástupce ředitele mají na starost celkový chod školy a podílejí se rovněž na pedagogické činnosti. Průvodci zastupují roli pedagogických pracovníků. Zázemím Rožnovské lesní mateřské školy, je na pronajatém pozemku o rozloze cca 1900 m² s malým domkem a stodolou (Příloha č. 4, Příloha č. 5). Pod loukou se nachází místní les, jenž je rovněž využíván. Škola nabírá děti od 2,5 roku a kapacita skupiny na den činní max. 15 dětí. Věk dětí ve skupině se různí podle každého roku

přihlášených. Rodiče dětí navštěvujících lesní mateřskou školu participují na jejím zlepšování a zdokonalování. Pomáhají při nutných pracích na pozemku školy, nebo se zapojují do rozjetých projektů. Tímto tvoří škola s rodiči společnou komunitu. Škola je členem Asociace lesních mateřských škol. Každoročně jsou lesní mateřskou školou pořádány příměstské tábory tzv. lesotáborky, které jsou určeny dětem školy, ale také okolní veřejnosti (Rožnovská lesní mateřská škola, nedatováno).

Rožnovská lesní mateřská škola využívá prvky waldorfské pedagogiky, ale především staví na filozofii, jež je obsažena v knize *Výchova bez poražených* od amerického psychologa Thomase Gordona. Jedná se o výchovný model, dnes známý jako Gordonův model, který se zabývá především aktivnímu naslouchání, Já sdělení a komunikaci s dětmi a řešení konfliktů. Taková výchova vede k demokratickým vztahům a způsobu jednání. Jedinec nabývá na sebedůvěře, je lépe přijímán druhými a ztrácí pocit selhání či neúspěchu. Ideou by bylo vytvořit společnost jednající dle Gordonova modelu jejímž výsledkem by byl mír bez násilí a konfliktů (Gordon, 2012).

5 Návrh příměstského tábora Ztraceni v lese

Příměstský tábor je navržen pro Rožnovskou lesní mateřskou školu a je uzpůsoben jejím prostorům. Návrh je možné realizovat i jinou lesní mateřskou školou či organizací.

Cílem tábora je rozvoj osobnosti předškolního dítěte v přirozeném přírodním prostředí nejenom po stránce tělesné, ale také emocionální, kognitivní, sociální a morální. Po absolvování tábora děti více porozumí porozumění bohatosti přírody a dokáží jej ocenit.

SWOT analýza Lesní mateřské školy v Rožnově pod Radhoštěm

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> • Vhodné pro malé i velké děti • Venkovní prostředí • Zážitkové hry • Oběda a odpolední svačina • Respektující přístup k dětem	<ul style="list-style-type: none"> • Málo prostorné přístřeší při nepříznivém počasí • Dopolední svačina
Příležitosti	Hrozby
<ul style="list-style-type: none"> • Nahlédnout do prostředí lesní mateřské školy, způsobu fungování a stylu vedení	<ul style="list-style-type: none"> • Velmi nepříznivé počasí

Silné stránky:

- Vhodné pro malé i velké děti – lesní mateřská škola je vhodná jak pro malé děti (3 roky), tak i pro předškolní děti. Tábor je určen předškolním dětem a dětem navštěvující 1. stupeň základních škol.
- Venkovní prostředí – stejně jako mateřská škola se tábor odehrává venku, kde můžeme využít rozlehlého a různorodého prostoru pro aktivity.
- Zážitkové hry
- Oběd a odpolední svačina – pro děti je zajištěn oběd a odpolední svačina včetně pití.
- Respektující přístup k dětem – k dětem se přistupuje individuálně a s respektujícím přístupem.

Slabé stránky:

- Málo prostorné přístřeší při nepříznivém počasí – přístřeší není uzpůsobeno tak, aby se v něm daly naplnit některé aktivity z naplánovaného programu.
- Dopolední svačina – děti si musí vzít dopolední svačinu s sebou z domu.

Příležitosti:

- Nahlédnout do prostředí lesní mateřské školy, způsobu fungování a stylu vedení – děti a rodiče mohou nahlédnout do prostředí lesní mateřské školy a podrobněji zjistit, jak funguje.

Hrozby:

- Velmi nepříznivé počasí – takové počasí, které naruší chod programu.

Základní charakteristiky tábora

Forma zážitkové akce: Příměstský tábor pro děti

Téma: Ztraceni v lese

Hlavní cíl: Porozumět bohatosti přírody.

Vedlejší cíle: Ocenit přírodní prostředí, aplikovat získané dovednosti, získat nové zážitky a zkušenosti.

Cílová skupina: děti ve věku 5–10 let

Kapacita: max. 15 dětí

Lektoři: 2 pedagogičtí pracovníci a 1 asistent pedagoga (1 z lektorů je zároveň zdravotníkem)

Délka akce: 5 dní (nejvhodnější od pondělka do pátku); každý den sraz v 8:00 hod. u polyfunkčního domu Bečva v Rožnově pod Radhoštěm; předávání dětí v 16:00 hod. na témže místě.

Termín: Tábor je vhodný realizovat v měsících červenec a srpen.

Prostředí: přírodní, v prostorách lesní mateřské školy

Cena: 1900 Kč / dítě (včetně oběda, pití a odpolední svačiny)

Materiální zajištění:

- Pohodlné oblečení dle aktuálního počasí
- Do batůžku – svačinu a pití na dopoledne, náhradní oblečení, mikinu, pláštěnku

Úvod tábora (bude zveřejněn na webových stránkách Rožnovské lesní mateřské školy před zahájením tábora, jako pozvánka na něj):

„Jste ztraceni v hustém lese plném záhad a nástrah, daleko od civilizace. Vaše dobrodružství začíná. Vaším úkolem bude zmapovat les tak, abyste se v něm zorientovali, odhalili všechna jeho možná zákoutí a dokázali objevit nejrůznější trasy, které vedou na tajuplné místo, které bude po čas strávený v lese vašim úkrytem. Mezitím ale také budete muset umět přežít s tím, co sama příroda nabízí. Naučíte se postavit přístřešek, rozdělat oheň, vyrobit luk a šípy, naučíte se světové strany, zacházet s kompasem a další praktické věci, které by přeživší v lese měl zvládnout. Společně si také zahrajeme, zasoutěžíme a užijeme si mnoho srandy a zábavy.“

Program

Celý tábor se realizuje ve venkovním prostředí (i při nepříznivém počasí). Při maximálně nevyhovujícím počasí budou děti v chalupě lesní mateřské školy. Pro tuto variantu je vymyšlen alternativní program na jeden den.

Lektoři budou potřebovat po celý čas tábora barevné kamínky (ve třech různých barvách, podle počtu dětí – např. pokud bude 15 dětí, tak 5 červených, 5 zelených, 5 modrých), jenž si děti budou v aktivitách losovat a podle nich se zařazovat do skupin.

Po celý čas tábora se děti budou vítat a ukončovat den v elipse. Elipsa bude rovněž součástí některých aktivit (jedná se o prvek Montessori).

Tábor budou provázet eurytmické cvičení pro vyjádření emocí, uvolnění a fyzickou harmonii (jedná se o prvek Waldorf).

1. den – téma dne: Světové strany

Cílem dne je rozvoj sociálních kompetencí a kognitivních dovedností dětí.

Sraz v 8:00 hod. u polyfunkčního domu Bečva.

Scházení dětí do 8:30 hod.

Úvodní aktivity před aktivitou „Mapa“ se odehrávají na místě srazu. Na výpravu se vychází přibližně kolem 9:00 hod.

Lektoři ráno na místě srazu nachystají elipsu. Dřevěným klacíkem na rovný povrch do hlíny vyryjí tvar elipsy. Poté jej ještě zvýrazní listím nebo klacíky.

Úvod dne: Lektoři svolají (Příloha č. 6) děti okolo elipsy, kde se přivítají písničkou (Příloha č. 6). Lektoři seznámí děti s místem srazu. Řeknou jim, že na tomto místě se budou scházet každé ráno, kde si také zahrají pár her a poté se všichni společně vydají na výpravu. Lektoři seznámí děti s tématem dne, jenž jsou Světové strany. Řeknou si názvy světových stran a jakými písmeny se značí. Lektoři pobídnou děti, aby si našly klacík a zkusily si do prostoru elipsy na zem vyrýt kompas v podobě znaménka plus a na každou ze stran dopsat písmeno světové strany. Pokud neví, jak se nějaké písmeno píše, společně si jej všichni ukážou. Poté následuje první aktivita.

Název aktivity: RYTMICKÉ PŘEDSTAVENÍ

Cíl: Udržet rytmus a navzájem se představit.

Časová náročnost: 5 minut

Pomůcky: klacíky (pokud zrovna v prostředí žádné nejsou, tak lektoři budou mít v zásobě dřevěná dřívka)

Průběh aktivity: Každý si vezme dva klacíky a posadí se okolo elipsy. Lektoři začnou klacíky udávat rytmus. Úkolem dětí je, aby dokázaly udržet rytmus a do něj se také představily, např: „Jmenuji se Adélka.“ Rytmus může být ze začátku pomalý na vyzkoušení, aby to všichni zvládli. Poté se může začít představovat ještě jednou s rychlejším rytmem a tempem.

Závěr aktivity: Po představování si lektoři s dětmi řeknou, zda si nějaká jména zapamatovaly. Mohou si teď vyzkoušet vyřukat jiný rytmus (už bez představování) a udržet ho po nějaký čas.

Aktivity na sebe navazují.

Název aktivity: DĚRAVÝ HRNEC

Cíl: Zapamatovat si jména ostatních dětí.

Časová náročnost: 10 minut

Pomůcky: mikina nebo jakýkoliv kus oblečení na označení sedacího místa

Průběh aktivity: Děti si sednou okolo elipsy každý na nějaký kus oblečení např. mikinu, což bude značit sedací místo. Jeden si sedne doprostřed elipsy a své sedací místo nechá prázdné. Úkolem toho, kdo sedí uprostřed elipsy je, aby se posadil na volné sedací místo. Ostatní děti sedící okolo elipsy mají za úkol hlídat si své místo po pravé straně, které by mělo být vždy obsazené. Pokud je místo prázdné, musí říct jméno jiného dítěte, které si tam musí rychle sednout, a to dřív než dítě uprostřed elipsy. Pokud si na volné místo sedne dřív dítě uprostřed elipsy než jmenovaný, tak doprostřed elipsy jde ten, který si své místo po pravé straně neuhlídal (Ozzie, 2021).

Závěr aktivity: Lektoři si s dětmi řeknou, jak pro ně byla aktivita náročná, jestli se rozhýbaly, zda si s její pomocí zapamatovaly nějaká jména kamarádů.

5 minut přestávka na pití.

Lektoři dětem rozdají vytištěné slepé mapy a psací potřeby. Vysvětlí jim aktivitu „Mapa“ – každý den dopoledne půjdou jednou trasou do zázemí lesní školy a jejich úkolem bude, cestu poznačit do mapy.

Lektoři svolají (Příloha č. 6) děti, aby si vzaly své batůžky a společně se vydají na výpravu první trasou vedoucí do zázemí lesní mateřské školy.

Aktivita „Mapa“ se hraje po celý čas výpravy, a to od doby vyjití od místa srazu až po dobu dojití do zázemí lesní mateřské školy.

Název aktivity: MAPA (označení první trasy)

Cíl: Dokázat vyznačit cestu na mapě. Orientovat se v mapě a navzájem spolupracovat.

Časová náročnost: 3 hodiny

Pomůcky: papír s vytištěnou slepou mapou, psací potřeby

Průběh aktivity: Aktivita Mapa je spojena s výpravou po lese. Dětem se rozdá papír s vytištěnou slepou mapou místa (Příloha č. 7), kde se koná příměstský tábor. Slepou mapou je myšleno, aby na ní nebyly označeny všechny možné cesty. Na mapě by měly být označeny pouze záchytné body, např. místo srazu, místo zázemí školky, potůček apod. Úkolem je, aby děti na papír označily takovou cestu, kterou v daný den půjdou. Start je vždy od místa srazu a cíl je vždy zázemí lesní mateřské školy v našem případě chalupa. K chalupě se dá dojít několika způsoby a každý den se jde jinou trasou. Děti by alespoň orientačně měly být schopny na mapě vyznačit kudy daná cesta vede. Na mapě se řídí záchytnými body, nebo si vzájemně pomáhají. Cestu značí v průběhu celé výpravy. Výpravu vedou lektoři, děti je po cestě následují. Všichni se snaží držet pohromadě, proto není možné, aby se děti při výpravě ztratily. Každým dnem dětem bude na mapě přibývat jedna cesta. Poslední den budou mít na mapě pět možných cest (Příloha č. 8) vedoucí do zázemí lesní mateřské školy. Cílem je, aby se děti postupně v lese dokázaly zorientovat a objevily jeho zákoutí.

Závěr aktivity: Před obědem si lektoři s dětmi společně projdou mapu a zkontrolují si, zda každý dokázal označit správnou trasu. Popovídají si, zda to pro děti bylo náročné, jestli trasu dokázaly zaznamenat samy, nebo si radily s kamarády apod.

Následující aktivity do času oběda se hrají průběžně během výpravy na různých místech – prolínají se tedy s aktivitou „Mapa“.

Následující aktivita se hraje přibližně po 15 minutách výpravy.

Lektoři s dětmi zastaví na místě, kde chtějí aktivitu hrát. Všichni si ke stromu (nebo na nějaké místo) odloží své batůžky, aby se jim při aktivitě lépe pohybovalo po lese. Lektoři dětem vysvětlí pravidla aktivity.

Název aktivity: NAJDI A VYTVOŘ

Cíl: Seznámení se s přírodou a prostředím tábora. Komunikovat a spolupracovat v týmu, vzájemně si poskytovat pomoc.

Časová náročnost: 25 minut

Pomůcky: papír, tužka, barevné kamínky

Průběh aktivity: Děti se rozdělí do tří skupin (vylosují si barevný kamínek, podle barvy se zařadí do skupiny). Každá skupina dostane 10 minut na to, aby z přírodních materiálů vytvořila dílo (obraz, věc, domeček, cokoli, co děti napadne). Pravidlem je, aby ve svém díle použily alespoň 5 různých přírodních materiálů (klacík, kámen, jehličí, listí, stéblo trávy apod.). Skupiny poté svá díla představí.

Závěr aktivity: Lektoři si s dětmi poví o přírodních materiálech. Kde je děti našly? K čemu jinému by se daly využít? Apod.

09:45 hod – 10:15 hod. čas na dopolední svačinu. Svačina může probíhat kdekoliv se skupině zalíbí.

Lektoři písničkou (Příloha č. 6) svolají děti na umytí rukou a na svačinu (lektoři mají u sebe každý den v batohu láhev s vodou na mytí ruku). Každý si najde pohodlné místo, posadí se a nachystá si svačinu (nemusí se sedět v kruhu, ale skupinka by měla být pohromadě, nikdo by neměl jíst daleko od ostatních). Před zahájením svačiny si všichni společně zazpívají písničku (Příloha č. 6).

Po svačině lektoři dětem rozdají busoly. Společně si řeknou, jak busoly fungují, každý si ji vyzkouší. Lektoři si s dětmi poví, proč jsou světové strany k užítku např. kdyby někdo zabloudil a poví si kdo se řídí dle světových stran např. námořníci apod. Busoly budou mít děti u sebe, až

do času oběda, poté je zase odevzdají lektorům. Nesmí je ale po cestě nikde ztratit (můžou je nosit na provázku zavěšené na krku).

Děti zůstávají na místě a následuje další aktivita.

Lektoři dětem poví, že talisman, který si teď vyrobí bude představovat první dárek a vzpomínku, kterou jim les daruje.

Název aktivity: VÝROBA TALISMANU

Cíl: Děti vyrobí talisman s využitím vlastní fantazie a kreativity.

Časová náročnost: 15 minut

Pomůcky: kámen, barvy, fixy

Průběh aktivity: Každý si v lese najde kámen, takový, aby se na něj dalo malovat. Pomocí barev a fixů si na kámen nakreslí obraz dle jejich vlastní fantazie. Talisman mohou nosit u sebe, nebo si ho odnesou do zázemí lesní školky.

Závěr aktivity: Lektoři a děti si společně ukážou své talismany. Kdo bude chtít tak prozradí, co na něm má namalované a co to pro něj znamená.

Lektoři svolají (Příloha č. 6) děti, aby si vzaly své batůžky.

Následuje 10 minut výpravy a poté další aktivita.

Lektoři dětem poví, že pro pobyt v lese je důležité zapojovat nejen zrak, ale i jiné smysly (čich, sluch, hmat). Pomocí sluchu můžeme zjistit blížící se nebezpečí (např. medvěda) a rychle se schovat do úkrytu. Pomocí čichu můžeme např. ucítit houby a obstarat si jídlo (samozřejmě jenom ty jedlé). Pomocí hmatu můžeme v noci zjistit, jestli před námi nestojí strom abychom do něj nenarazili apod. V následující aktivitě, si své smysly vyzkoušíme.

Název aktivity: VNÍMEJ VŠEMI SMYSLY

Cíl: Děti vnímají prostředí kolem sebe pomocí, hmatu, čichu, nebo sluchu.

Časová náročnost: 20 minut

Pomůcky: šátky

Průběh aktivity: Děti se rozdělí do dvojic. Jeden z dvojice si zaváže oči a ten druhý ho opatrně odvede do lesa na místo, kde se může posadit. Ten se zavázanýma očima po určitý čas (např. 5 minut) vnímá věci kolem sebe. Může na věci sahat, čichat je, poslouchat je apod. Nesmí si jen sundat šátek z očí a věci ochutnávat. Ten, kdo nemá oči zavázané pouze sleduje a dává pozor na bezpečnost hry. Po uplynutém čase se dvojice vymění. Hra je založena pouze o vnímání věcí kolem sebe jinak než očima (Červenka, 2002).

Závěr aktivity: Lektoři si společně s dětmi popovídají o tom, jak se při aktivitě cítily, co kolem sebe vnímaly apod.

10 minut přestávka na pití a odpočinek.

Po přestávce všichni dojdou do cíle výpravy, kde proběhne následující aktivita.

Název aktivity: ÚDOLÍ POKLADŮ

Cíl: Naučit se pracovat s busolou, komunikovat a pracovat v týmu.

Časová náročnost: 30 minut

Pomůcky: busoly, veliký papír s plánkem údolí, barevné šátky na rozlišení skupin, papíry, tužky

Průběh aktivity: Děti se rozdělí do tří skupin a každá skupina bude mít barevný šátek, aby se vědělo, o jakou skupinu jde (např. skupina červení, skupina modří apod.) Lektoři na místě, kde se hra bude hrát, vyvěsí na strom nebo položí na zem (dle možnosti prostředí) veliký papír s plánkem (Příloha č. 9). Na plánu bude přibližně nakreslené prostředí hry, červeným puntíkem bude vyznačené místo, kde zrovna všichni stojí a kde je umístěn plánec a čísla budou vyznačená jednotlivá místa (stanoviště), na kterých bude něco ukryté. Vyznačeny budou také jednotlivé světové strany a šipky (nahoru, dolů, doprava, doleva), podle kterých se děti budou řídit. K místům se ale skupiny musí dostat buď s pomocí busoly, nebo s pomocí logického myšlení. Na papíře bude napsané číslo, to značí vždy kolik kroků mají děti udělat. Vedle čísla bude napsaný znak, např. šipka nahoru, nebo dolů, nebo strana světové strany. Znak určí, jakým směrem mají děti kroky udělat. Jednotlivé nápovědy, jak se dostat ke stanovištím mohou být různě těžké i jednoduché. Použít se může také busola, nápověda ve formě příkladu (např. 45-6 = x kroků) apod. Na každém Stanovišti budou tři barevné papírky (pro každou skupinu jeden) s číslem a písmenem. Po sesbírání všech papírků vyjde skupinám nějaké slovo (mohou si

pomoci číslem na papírku, tak že papírek s číslem jedna bude první písmeno slova). Když skupiny po vyluštění slov dají všechny tři slova dohromady, společně jim vyjde tajenka, která ukáže, na jakém místě je urytý poklad a který všechny tři skupiny společně vyhledají hledat. Pokladem je vlajka, kterou si děti donesou do zázemí lesní školky (Červenka, 2002).

Závěr aktivity: Lektori si s dětmi popovídají o tom, jak jim šly vyřešit

Děti odevzdají své podepsané slepé mapy lesa lektorům, aby je neztratily, a ti jim je rozdají opět další den před aktivitou „Mapa“.

Lektori písničkou (Příloha č. 6) svolají děti na umytí rukou a k venkovnímu stolu.

Před zahájením oběda si všichni společně popřejí formou básničky (Příloha č. 6).

12:30 hod. čas na oběd. Po obědě volný čas na odpočinek do 14:00 hod.

Odpolední aktivity probíhají v prostorách lesní mateřské školy.

Po odpoledním odpočinku lektori svolají děti k velkému stolu, kde bude probíhat následující aktivita.

Název aktivity: VÝROBA KOMPASU

Cíl: Vyrobit a naučit se pracovat s kompasem a znát světové strany. Osvojit si psychomotorické dovednosti.

Časová náročnost: 20 minut

Pomůcky: jehla, magnet, korek, nůž, miska s vodou, psací potřeby

Průběh aktivity: Jako první musíme zmagnetizovat jehlu a to tak, že se špičkou jehly dotýkáme magnetu. Jehlu k magnetu přikládáme několikrát a vždy stejným směrem. Z konce korku uřízneme kus připomínající minci. Uříznutý korek musí být dostatečně tlustý, cca do 1 cm. Zmagnetizovanou jehlu propíchneme skrz korek tak, aby jako placka plul na vodě. Poté do misky nalejeme vodu a korek s jehlou do ní položíme. Špička plující jehly na vodě by měla ukazovat na sever a opačný konec na jih. Světové strany si můžeme zkontrolovat pomocí jiného kompasu. Pokud víme, že jehla ukazuje správně, můžeme si světové strany na korek vyznačit pomocí písmen (Military Range, 2020).

Závěr aktivity: Každý si vyzkouší, jak jeho vyrobený kompas funguje. Děti svůj kompas můžou porovnat s busolou, zda ukazuje správně.

Lektoři písničkou (Příloha č. 6) svolají děti na umytí rukou a na svačinu.

Jeden z lektorů půjde pro svačinu a společně s dětma ji u venkovního stolu nachystají (děti pomáhají s mazáním chleba, s loupáním ovoce, s umýváním apod.)

14:30 hod. – 15:00 hod. čas na odpolední svačinu.

Po svačině následuje aktivita.

Název aktivity: FOTOGRAFICKÁ PAMĚŤ

Cíl: Zapamatovat a sesbírat věci dle předlohy a interpretovat jejich podstatu.

Časová náročnost: 20 minut

Pomůcky: 2 látky na zakrytí 10 předmětů, 1 pytlík pro hráče/skupinu, 10 předmětů z přírody

Průběh aktivity: Lektor si připraví 10 předmětů, které najde v přírodě, např. kámen, listí, klacík, stéblo trávy, kaštan apod. Předměty rozloží na látku a druhou látkou je zakryje. Poté dětem řekne, aby si představily, že jsou fotoaparát a předměty, které odkryje si musí jakoby „vyfotit“ a zapamatovat. Až lektor odkryje látku s předměty, tak děti mají 30 sekund na zapamatování předmětů. Po uplynutí času lektor opět předměty zakryje a děti musí v lese najít všechny předměty, které si zapamatovali. Na hledání předmětů mají cca 10-15 minut. Poté si všichni děti sednou kolem látky a své předměty si položí před sebe na zem. Lektor odkryje látku a ostatní hráči si předměty porovnávají se svými (Worroll a Houghton, 2019).

Závěr aktivity: Lektoři si s dětmi popovídají o tom, jak jim šlo hledání předmětů. Každý předmět se poté pojmenují a chvíli se o něm povídají např. odkud pochází, jeho přínos pro lidi nebo zvířata, o jeho jedinečnosti apod.

Aktivity na sebe navazují.

Název aktivity: EURITMICKÉ CVIČENÍ

Cíl: Imitace pohybů lektora, uvolnit se, relaxovat.

Časová náročnost: 10 minut

Pomůcky: žádné

Průběh aktivity: Lektoři předvádí cvičení a popisují jej, děti podle nich opakuji. Děti si stoupnou rovně a ruce překříží na svůj hrudník. Poté ruce rozpaží tak, že jedna ruka směřuje doprava a druhá doleva (tělem připomínající tvar kříže). Pravou nohou udělají menší krok doprava a ruce posunou trošku výš (nad úroveň ramen). V této pozici levou nohou udělají menší krok doleva a ruce posunou níž (na úroveň srdce). Poté pravou nohou ukročí opět doprava (nohy teď mají zešíroka rozkročené) a ruce zvednou nad hlavu (tělo připomíná písmeno „X“). Poté levou nohou kousek přikročí k pravé noze a ruce opět rozpaží nad úroveň ramen. Z této pozice pravou nohu přikročí k levé a ruce pomalu ze spodu zvedají nad hlavu (tělo připomíná rovnou linii). Poté ruce překříží zpátky na hrudník. Toto cvičení lektoři s dětmi mohou opakovat až 2x nebo 3x. Jednotlivé pozice se provádí pomalu a ladně (Eurythmy online, nedatováno).

Závěr aktivity: Lektoři si pohovoří s dětmi o tom, jak se při cvičení cítily.

Závěr dne: Lektoři společně s dětmi vytvoří na louce u lesní školy elipsu. Tvar elipsy lektoři znázorní špagátem a ten děti zvýrazní přírodními materiály, listím, klacíky, šiškami aj. Tato elipsa bude na louce znázorněna po celý čas tábora a bude sloužit ke společnému ukončení dne. Lektoři svolají (Příloha č. 6) děti okolo elipsy. Lektoři společně s dětmi zhodnotí uplynulý den. Pová si, jak se jim den líbil, co všechno přes den udělali a co všechno se dověděli. Děti se můžou svěřit, jaké aktivity se jim nejvíce líbily a jaké je naopak moc nebavily. Po shrnutí celého dne se lektoři s dětmi rozloučí písničkou (Příloha č. 6).

Lektoři svolají (Příloha č. 6) děti pro bařůžky a vydají se na zpáteční cestu místa srazu. Cestu již nemusí jít stejnou trasou, jako šli na začátku dne. Lektoři vyberou nejvhodnější možnou cestu dle času a nálady.

16:00 hod. čas na předávání dětí rodičům u polyfunkčního domu Bečva.

Lektoři čekají, až si rodiče přijdou pro své děti.

2. den – téma dne: Přístřeší

Cílem dne je rozvoj kognitivních a psychomotorických dovedností a sociálních kompetencí dětí.

Sraz v 8:00 hod. u polyfunkčního domu Bečva.

Scházení dětí do 8:30 hod.

Úvodní aktivity před aktivitou „Mapa“ se odehrávají na místě srazu. Na výpravu se vychází přibližně kolem 9:00 hod.

Lektoři ráno na místě srazu nachystají elipsu. Dřevěným klacíkem na rovný povrch do země vyryjí tvar elipsy. Poté jej ještě zvýrazní listím nebo klacíky.

Úvod dne: Lektoři svolají (Příloha č. 6) děti okolo elipsy, kde se přivítají písničkou (Příloha č. 6). Lektoři seznámí děti s tématem dne, jenž je Přístřeší. Pová dětem, že pokud chtějí trávit delší čas v lese, je dobré si postavit přístřeší, kdyby přišel veliký déšť. S přístřeším se pojí také vázání uzlů – aby obydlí dobře drželo, je zapotřebí ho pevně a dobře uvázat. Přístřeší, které dnes budou děti stavět ale není jediné, které v lese najdou. Zvířata si také staví své domečky. Na výpravě si jich děti budou snažit všimnout. Než se do toho ale pustí, tak se prvně trošku rozhýbají. Následuje aktivita.

Název aktivity: OBLÉKACÍ ZÁVOD

Cíl: Osvojit si psychomotorické dovednosti.

Časová náročnost: 10 minut

Pomůcky: dvě mikiny nebo bundy

Průběh aktivity: Děti se rozdělí do dvou skupin a postaví se do řady za sebou. Opodál před sebou budou mít na zemi položený kus oblečení (mikinu nebo bundu). Úkolem je, aby co nejrychleji přiběhly k oblečení, oblékly si ho, vysvlékly a zase běžely zpátky na konec řady. Vždy když doběhnou zpátky k řadě tak plácnou dalšího kamaráda, který čeká na začátku řady, aby mohl vyběhnout. Vyhrává ta skupina, v které se děti v oblékání vystřídají jako první.

Závěr aktivity: Lektoři s dětmi zhodnotí aktivitu. Byla pro ně pohybově náročná?

Aktivity na sebe navazují.

Název aktivity: PODLÉZÁNÍ PROVÁZKU

Cíl: Osvojit si psychomotorické dovednosti.

Časová náročnost: 10 minut

Pomůcky: dostatečně dlouhý provázek

Průběh aktivity: Lektoři umístí provázek mezi dva stromy cca 1 metr od země. Děti mají za úkol prolézt provázek, tak aby se jej nedotkly. Po prolezení se provázek o kousek sníží a děti se ho snaží opět prolézt. Takto se provázek může snižovat až do doby, kdy už provázek nebude možno prolézt. Stěžením hry je, že děti se při prolézáním nesmí dotknout provázku, a přitom se země musí dotýkat pouze chodidly (Laš, 2016).

Závěr aktivity: Lektoři si s dětmi poví, jaká výška pro ně byla nejtěžší na podlezení.

5 minut přestávka na pití.

Lektoři dětem rozdají jejich slepé mapy a psací potřeby.

Lektoři svolají (Příloh č. 6) děti, aby si vzaly své batůžky a společně se vydají na výpravu první trasou vedoucí do zázemí lesní mateřské školy.

Aktivita „Mapa“ se hraje po celý čas výpravy, a to od doby vyjití od místa srazu až po dobu dojití do zázemí lesní mateřské školy.

Název aktivity: MAPA (označení druhé trasy)

Cíl: Dokázat vyznačit cestu na mapě. Orientovat se v mapě a navzájem spolupracovat.

Časová náročnost: 3 hodiny

Pomůcky: papír s vytištěnou slepou mapou, psací potřeby

Průběh aktivity: Aktivita Mapa je spojena s výpravou po lese. Dětem se rozdává papír s vytištěnou slepou mapou místa, kde se koná příměstský tábor. Slepou mapou je myšleno, aby na ní nebyly označeny všechny možné cesty. Na mapě by měly být označeny pouze záchytné body, např. místo srazu, místo zázemí školky, potůček apod. Úkolem je, aby děti na papír označily takovou cestu, kterou v daný den půjdou. Start je vždy od místa srazu a cíl je vždy zázemí lesní mateřské školy v našem případě chalupa. K chalupě se dá dojít několika způsoby

a každý den se jde jinou trasou. Děti by alespoň orientačně měly být schopny na mapě vyznačit kudy daná cesta vede. Na mapě se řídí záchytnými body, nebo si vzájemně pomáhají. Cestu značí v průběhu celé výpravy. Výpravu vedou lektoři, děti je po cestě následují. Všichni se snaží držet pohromadě, proto není možné, aby se děti při výpravě ztratily. Každým dnem dětem bude na mapě přibývat jedna cesta. Poslední den budou mít na mapě pět možných cest vedoucích do zázemí lesní mateřské školy. Cílem je, aby se děti postupně v lese dokázaly zorientovat a objevily jeho zákoutí.

Závěr aktivity: Před obědem si lektoři s dětmi společně projdou mapu a zkontrolují si, zda každý dokázal označit správnou trasu. Popovídají si, zda to pro děti bylo náročné, jestli trasu dokázaly zaznamenat samy, nebo si radily s kamarády apod

Následující aktivity do času oběda se hrají průběžně během výpravy na různých místech – prolínají se tedy s aktivitou „Mapa“.

Následující aktivita se hraje přibližně po 15 minutách výpravy.

Lektoři s dětmi zastaví na místě, kde chtějí aktivitu hrát. Všichni si ke stromu (nebo na nějaké místo) odloží své batůžky, aby se jim při aktivitě lépe pohybovalo po lese. Lektoři dětem vysvětlí pravidla aktivity.

Název aktivity: PŘINES ČÍSLO

Cíl: Zapamatovat si rozmístění čísel, sbírat a sečíst výsledná čísla.

Časová náročnost: 20 minut

Pomůcky: lístečky s čísly (2x tolik než je dětí)

Průběh aktivity: Lektoři rozmístí papírky s čísly do prostoru v rozmezí 30 metrů, které není zcela přehledné. Papírky mohou vložit do rozštípnutých klacíků, a ty zapíchnout do země. Děti se rozdělí do dvou skupin a budou proti sobě závodit. Před závodem má každý 5 minut na to, aby si prostor s papírky prošel a přibližně zmapoval kde a jaká čísla leží. Poté skupiny utvoří dvě fronty na předem určené startovací čáře. Lektor řekne číslo a obě děti, co stojí na začátku fronty vybíhají a musí najít číslo dřív než protihráč a donést jej za startovací čáru. Poté se zařazují na konec fronty a pokračuje další dvojice hledat zase jiné číslo. Vyhrává skupina, která

najde nejvíce čísel. Lektoři si číslice odškrtávají, aby věděli, která již nejsou na herním poli (Laš, 2017).

Závěr aktivity: Na konci aktivity si každá skupina spočítá počet čísel, a tím se zjistí vítěz.

09:45 hod – 10:15 hod. čas na dopolední svačinu. Svačina může probíhat kdekoliv se skupině zalíbí.

Lektoři písničkou (Příloha č. 6) svolají děti na umytí rukou a na svačinu (lektoři mají u sebe každý den v batohu láhev s vodou na mytí ruku). Každý si najde pohodlné místo, posadí se a nachystá si svačinu (nemusí se sedět v kruhu, ale skupinka by měla být pohromadě, nikdo by neměl jíst daleko od ostatních). Před zahájením svačiny si všichni společně zazpívají písničku (Příloha č. 6).

Po svačině děti zůstávají na místě a následuje další aktivita.

Název aktivity: EURITMICKÉ CVIČENÍ

Cíl: Imitace pohybů lektora, uvolnit se, relaxovat.

Časová náročnost: 10 minut

Pomůcky: žádné

Průběh aktivity: Lektoři předvádí cvičení a popisují jej, děti podle nich opakuji. Děti si stoupnou rovně a ruce překříží na svůj hrudník. Poté ruce rozpaží tak, že jedna ruka směřuje doprava a druhá doleva (tělem připomínající tvar kříže). Pravou nohou udělají menší krok doprava a ruce posunou trošku výš (nad úroveň ramen). V této pozici levou nohou udělají menší krok doleva a ruce posunou níž (na úroveň srdce). Poté pravou nohou ukročí opět doprava (nohy teď mají zešíroka rozkročené) a ruce zvednou nad hlavu (tělo připomíná písmeno „X“). Poté levou nohou kousek přikročí k pravé noze a ruce opět rozpaží nad úroveň ramen. Z této pozice pravou nohu přikročí k levé a ruce pomalu ze spodu zvedají nad hlavu (tělo připomíná rovnou linii). Poté ruce překříží zpátky na hrudník. Toto cvičení lektoři s dětmi mohou opakovat až 2x nebo 3x. Jednotlivé pozice se provádí pomalu a ladně (Eurythmy online, nedatováno).

Závěr aktivity: Lektoři si pohovoří s dětmi o tom, jak se při cvičení cítily.

Lektoři se děti zeptají, co vše je potřeba na postavení přístřešku. Jednou z věcí, které budou potřebovat je provázek, nebo lano na udržení větví pohromadě. Na to ale potřebují umět vázat uzly, aby se jim přístřešek nerozpadl. V následující aktivitě si je vyzkouší. Při aktivitě si lektoři s dětmi mohou povídat o tom, kde a jaký uzel se využívá, kdo jej využívá apod.

Název aktivity: ZÁKLADNÍ UZLY

Cíl: Naučit se vázat uzly více způsoby.

Časová náročnost: 20 minut

Pomůcky: padáková šňůra 50-100 m (s tou se váže nejlépe), může být ale také lano, nylonová šňůra aj.

Průběh aktivity: Cílem aktivity je, aby se děti naučily vázat nejrůznější možné uzly. Možné je vázat např. očko, vůdcovský uzel, dřevařskou smyčku, kravskou smyčku se zámkem, stahovací očko se zámkem, Cawleyho smyčku, smyčku na vypnutí plachty aj. (Worroll & Houghton, 2019). Pokud sám lektor vázat uzly neumí, je zapotřebí mít u sebe manuál s vysvětlením a s obrázky. Uzly jsou např. vyobrazeny v knize Hry z lesní škol(k)y od Jane Warroll a Peter Houghton.

Závěr aktivity: Na závěr si každý vyzkouší uvázat jeden uzel, dle vlastního výběru, bez návodu.

5 minut přestávka na pití a odpočinek.

Následuje 15 minut výpravy a poté další aktivita.

Název aktivity: VÝROBA PŘÍSTŘEŠKU

Cíl: Naučit se využívat a pracovat s přírodními materiály, komunikovat a spolupracovat ve skupině.

Časová náročnost: 30 minut

Pomůcky: provázek, lano, nůžky, drátek, kleště na drátek, přírodní materiály

Průběh aktivity: Děti rozdělíme do skupin po 3. V každé skupině bude jeden lektor. Úkolem je, aby za určitý čas společně postavily takové přístřeší, aby se v něm dalo v noci v lese spát.

Využívat mohou veškerý přírodní materiál, který najdou kolem sebe. Použít mohou také provázek a drátek na uchycení. Děti si samy rozhodnou, jak bude jejich přístřešek vypadat a lektoři jim budou pomocnou rukou.

Závěr aktivity: Přístřešek mohou otestovat vylitím vody z lahve na jeho střechu, zda by se v něm dalo schovat před deštěm. Vyhrává přístřešek, který uvnitř zůstane co nejvíce suchý.

Po aktivitě se lektoři s dětmi přemístí do lesní školy na oběd.

Děti odevzdají své podepsané slepé mapy lesa lektorům, aby je neztratily, a ti jim je rozdají opět další den před aktivitou „Mapa“.

Lektoři písničkou (Příloha č. 6) svolají děti na umytí rukou a k venkovnímu stolu.

Před zahájením oběda si všichni společně popřejí formou básničky (Příloha č. 6).

12:30 hod. čas na oběd. Po obědě volný čas na odpočinek do 14:00 hod.

Odpolední aktivity probíhají v prostorách lesní mateřské školy.

Po odpoledním odpočinku lektoři svolají děti k velkému stolu, kde bude probíhat následující aktivita.

Název aktivity: CO SI VZÍT S SEBOU NA TÁBOŘENÍ?

Cíl: Nakreslit věci na táboření, vysvětlit jejich účel, pojmenovat je a popsat, sdílet se s ostatními.

Časová náročnost: 20 minut

Pomůcky: papíry, pastelky, voskovky

Průběh aktivity: Děti mají za úkol na papír nakreslit svůj batoh a do něj nakreslit věci, které podle nich je důležité si vzít s sebou na táboření. Na kreslení mají 15 minut.

Závěr aktivity: Po uplynutém čase se obrázky vzájemně ukážou a lektoři si s dětmi popovídají o tom, co je opravdu důležité si s sebou vzít na táboření. Děti takto zjistí, jestli se svými nápady správně trefily.

Lektoři svolají (Příloha č. 6) děti na umytí rukou a na svačinu.

Jeden z lektorů půjde pro svačinu a společně s dětma ji u venkovního stolu nachystají (děti pomáhají s mazáním chleba, s loupáním ovoce, s umýváním apod.)

14:30 hod. – 15:00 hod. čas na odpolední svačinu.

Po svačině následuje 5 minut přestávka a poté další aktivita.

Lektoři svolají děti na velkou louku, kde proběhne následující aktivita. Lektoři dětem poví, že mandala je obrazec, většinou ve formě kruhu, jenž se využívá při meditacích nebo různých rituálech a působí pro zklidnění a relaxaci. Jednu takovou mandalu si teď společně vytvoří. Lektoři dětem poví, že mandala bude pro ně místem odpočinku a prostorem pro zklidnění. Ve volné chvíli ji mohou využívat pro relaxaci.

Název aktivity: MANDALA

Cíl: Komunikovat a spolupracovat v týmu, využít přírodní materiály.

Časová náročnost: 30 minut

Pomůcky: jakékoliv přírodní materiály

Průběh aktivity: Děti mají za úkol na louce vytvořit mandalu o velikosti alespoň dvou metrů v průměru. K dispozici mají jakékoliv přírodní materiály, které najdou v lese. Na mandale pracují všichni dohromady a musí se společně domluvit, jak bude mandala vypadat a kdo jaké materiály obstará.

Závěr aktivity: Na závěr se kolem mandaly všichni posadí, zavřou oči a budou cca 1 minutu relaxovat a poslouchat zvuky přírody.

Závěr dne: Lektoři svolají děti okolo elipsy (Příloha č. 6). Pokud přes noc byla elipsa poškozena, tak ji všichni společně opraví. Lektoři společně s dětmi zhodnotí uplynulý den. Poví si, jak se jim den líbil, co všechno přes den udělali a co všechno se dověděli. Děti se můžou svěřit, jaké aktivity se jim nejvíce líbily a jaké je naopak moc nebavily. Po shrnutí celého dne se lektoři s dětmi rozloučí písničkou (Příloha č. 6).

Lektoři svolají (Příloha č. 6) děti pro baťůžky a vydají se na zpáteční cestu místa srazu. Cestu již nemusí jít stejnou trasou, jako šli na začátku dne. Lektoři vyberou nejvhodnější možnou cestu dle času a nálady.

16:00 hod. čas na předávání dětí rodičům u polyfunkčního domu Bečva.

Lektoři čekají, až si rodiče přijdou pro své děti.

3. den – téma dne: Oheň

Cílem dne je rozvoj kognitivních a psychomotorických dovedností a sociálních kompetencí dětí.

Sraz v 8:00 hod. u polyfunkčního domu Bečva.

Scházení dětí do 8:30 hod.

Úvodní aktivity před aktivitou „Mapa“ se odehrávají na místě srazu. Na výpravu se vychází přibližně kolem 9:00 hod.

Lektoři ráno na místě srazu nachystají elipsu. Dřevěným klacíkem na rovný povrch do země vyryjí tvar elipsy. Poté jej ještě zvýrazní listím nebo klacíky.

Úvod dne: Lektoři svolají (Příloha č. 6) děti okolo elipsy, kde se přivítají písničkou (Příloha č. 6). Lektoři seznámí děti s tématem dne, jenž je Oheň. Poví si, jak je oheň pro život důležitý. Pro člověka, který žije v přírodě je oheň nezbytný (díky němu si uvaří jídlo, může si převarit vodu). Lektoři si poví s dětmi, jakými různými způsoby se dá oheň rozdělát (zápalky, křesadlo, třením klacíku). Děti si dnes vyzkouší oheň rozdělát. S ním se ale také pojí již zmíněné jídlo, které děti dnes budou mít za úkol připravit. Než se do toho ale pustí, tak je čeká pár aktivit na rozhýbání a nastartování mysli.

Název aktivity: POZNEJ SVŮJ STROM

Cíl: Určit druh stromu na základě hmatu či čuchu.

Časová náročnost: 10 minut

Pomůcky: šátky

Průběh aktivity: Děti se rozdělí do tří skupin. Lektor dětem zaváže oči a odvede je vždy k jednomu stromu. Dítě si strom ohmatá, očuchá, aby si jej zapamatovalo. Po rozvázání očí musí uhodnout, u kterého stromu bylo (Makak, 2014).

Závěr aktivity: Lektoři s dětmi zhodnotí náročnost aktivity.

Aktivity na sebe navazují.

Název aktivity: STANOVIŠTĚ

Cíl: Osvojit si psychomotorické dovednosti.

Časová náročnost: 15 minut

Pomůcky: lana, nebo nastříhané kusy látky na vyznačení stanoviště, míč

Průběh aktivity: Na zem se vyznačí stanoviště do tvaru kruhu. Počet stanovišť je o jedno méně než je dětí. Každý si stoupne na volné místo stanoviště a jeden jde doprostřed kruhu. Děti, co stojí na stanovištích si mezi sebou hází míč a ten kdo stojí uprostřed se míč pokouší chytit. Pokud míč chytí nebo spadne na zem tak si všichni rychle musí vyměnit stanoviště. Ten, co stojí uprostřed má šanci na některé stanoviště vběhnout. Kdo zbude a nestihne si stoupnout na volné stanoviště jde další kolo doprostřed (Míša, 2016).

Závěr aktivity: Lektori s dětmi zhodnotí náročnost aktivity.

5 minut přestávka na pití.

Lektori dětem rozdají jejich slepé mapy a psací potřeby.

Lektori svolají (Příloha č. 6) děti, aby si vzaly své batůžky a společně se vydají na výpravu první trasou vedoucí do zázemí lesní mateřské školy.

Aktivita „Mapa“ se hraje po celý čas výpravy, a to od doby vyjití od místa srazu až po dobu dojití do zázemí lesní mateřské školy.

Název aktivity: MAPA (označení třetí trasy)

Cíl: Dokázat vyznačit cestu na mapě. Orientovat se v mapě a navzájem spolupracovat.

Časová náročnost: 3 hodiny

Pomůcky: papír s vytištěnou slepou mapou, psací potřeby

Průběh aktivity: Aktivita Mapa je spojena s výpravou po lese. Dětem se rozdá papír s vytištěnou slepou mapou místa (Příloha č. 7), kde se koná příměstský tábor. Slepou mapou je myšleno, aby na ní nebyly označeny všechny možné cesty. Na mapě by měly být označeny pouze záchytné body, např. místo srazu, místo zázemí školky, potůček apod. Úkolem je, aby děti na papír označily takovou cestu, kterou v daný den půjdou. Start je vždy od místa srazu a cíl je vždy zázemí lesní mateřské školy v našem případě chalupa. K chalupě se dá dojít několika způsoby a každý den se jde jinou trasou. Děti by alespoň orientačně měly být schopny na mapě

vyznačit kudy daná cesta vede. Na mapě se řídí záchytnými body, nebo si vzájemně pomáhají. Cestu značí v průběhu celé výpravy. Výpravu vedou lektoři, děti je po cestě následují. Všichni se snaží držet pohromadě, proto není možné, aby se děti při výpravě ztratily. Každým dnem dětem bude na mapě přibývat jedna cesta. Poslední den budou mít na mapě pět možných cest (Příloha č. 8) vedoucí do zázemí lesní mateřské školy. Cílem je, aby se děti postupně v lese dokázaly zorientovat a objevily jeho zákoutí.

Závěr aktivity: Před obědem si lektoři s dětmi společně projdou mapu a zkontrolují si, zda každý dokázal označit správnou trasu. Popovídají si, zda to pro děti bylo náročné, jestli trasu dokázaly zaznamenat samy, nebo si radily s kamarády apod.

Následující aktivity do času oběda se hrají průběžně během výpravy na různých místech – prolínají se tedy s aktivitou „Mapa“.

Následující aktivita se hraje přibližně po 15 minutách výpravy.

Lektoři s dětmi zastaví na místě, kde chtějí aktivitu hrát. Všichni si ke stromu (nebo na nějaké místo) odloží své batůžky, aby se jim při aktivitě lépe pohybovalo po lese.

Jeden z lektorů, půjde nachystat potřebné věci na následující aktivitu. Děti mezitím mají přibližně 10 minut volno na pití a odpočinek.

Lektoři dětem poví, že pro přípravu jídla budou potřebovat suroviny. V lese je ukryto, několik surovin, které budou hledat v následující aktivitě.

Název aktivity: HLEDÁNÍ PLODIN

Cíl: Najít potřebné suroviny na polévku, komunikovat a spolupracovat v týmu, sdílet se s ostatními.

Časová náročnost: 20 minut

Pomůcky: pytlík na nalezené plodiny, kartička s nakreslenými obrázky plodin, které hráči mohou v přírodě najít

Průběh aktivity: Lektor předem schová v přírodě nejrůznější plodiny (např. mrkev, brambory, cibule, květák apod.), ze kterých se dá uvařit polévka. Lektor by měl plodiny schovat tak, aby je nebylo moc snadné ani moc těžké najít. Některé plodiny je dobré uschovat tak, aby pro jejich získání bylo zapotřebí spolupráce více hráčů ve skupině např. schovat květák na strom, zahrabat

brambory pod hlínu apod. Děti se rozdělí do skupin po 4-5 a každý do skupiny dostane kartičku s nakreslenými plodinami, aby věděly, co mají v přírodě hledat a pytlík na nalezené plodiny. Skupiny mají cca 15 minut na hledání plodin. Cílem je, aby skupiny našly plodin co nejvíce, protože z nich později budou vařit polévku.

Závěr aktivity: Na konci aktivity si děti sednou do kruhu a ukážou si, co všechno v lese našly. Své plodiny si schovají do pytlíků a s pomocí lektorů je ponесou do lesní školy, kde z nich budou později vařit.

09:45 hod – 10:15 hod. čas na dopolední svačinu. Svačina může probíhat kdekoliv se skupině zalíbí.

Lektoři písničkou (Příloha č. 6) svolají děti na umytí rukou a na svačinu (lektoři mají u sebe každý den v batohu láhev s vodou na mytí ruku). Každý si najde pohodlné místo, posadí se a nachystá si svačinu (nemusí se sedět v kruhu, ale skupinka by měla být pohromadě, nikdo by neměl jíst daleko od ostatních). Před zahájením svačiny si všichni společně zazpívají písničku (Příloha č. 6).

Po svačině děti buď zůstávají na místě, kde proběhnou další dvě aktivity, nebo se přemístí na místo vhodné pro následující aktivity (především pro aktivitu rozdělávání ohně).

Lektoři si s dětmi poví, že příprava ohně není žádná legrace. Oheň hoří díky dřevu, a to je potřeba nejprve připravit. Lektoři si s dětmi poví, čím vším se zpracovává dřevo (sekyrka, motorová pila, aj.) a kdo má takovou práci na starost. Taky si společně můžou povědět k čemu jinému se dřevo využívá, když ne na oheň. Samy si zkusí zacházet se sekyrkou. Nejprve si vyzkouší rozseknout šišku, jež je jednodušší než samotné dřevo. Následuje aktivita.

Název aktivity: ROZSEKNI ŠÍŠKU

Cíl: Naučit se bezpečně zacházet se sekyrou.

Časová náročnost: 10 minut

Pomůcky: sekyrka, šišky, dlouhé klacíky

Průběh aktivity: Děti si vyzkouší, jak se zachází se sekyrkou. Předem ale lektoři poučí děti o bezpečnosti. Každý může vyzkoušet rozseknout šišku, pokud šišku zvládnou, mohou vyzkoušet nasekat delší klacíky na malé kousky. U sekání vždy stojí lektor a dbá na bezpečnost. Pravidlo

je, že nikdo nesmí chodit blízko místa, kde se zrovna seká. Nasekané klacíky poté mohou děti použít na rozdělávání ohně (Červenka, 2002).

Závěr aktivity: Na konci aktivity děti sesbírají použitelný materiál, který jim poslouží při následující aktivitě.

Po přípravě šišek a dříví lektoři dětem poví, že teď je čeká také docela náročná část. Zeptají se dětí, zda už někdy pomáhaly např. rodičům s rozděláváním ohně a co se musí ještě předtím udělat. Teď to závisí na šikovnosti. Dřevo a papír (který dostanou), musí nachystat tak, aby se oheň dokázal rozhořet.

Následuje další aktivita.

Název aktivity: ROZDĚLÁVÁNÍ OHNĚ

Cíl: Osvojit si dovednost rozdělávat oheň.

Časová náročnost: 20 minut

Pomůcky: papír, dřevo (nejlépe malé klacíky), zápalky

Průběh aktivity: Děti se rozdělí do třech skupin a ve skupině si každý zkusí rozdělávat oheň. V každé skupině je lektor, který dohlíží na bezpečnost, a především dětem radí a pomáhá těm, kteří oheň ještě nikdy nerozdělávali. Při rozdělávání ohně je důležité, aby každý dokázal dobře předem připravit papír a dříví na podpal. Každý si musí nasbírat několik malých klacíků, které najde v lese. Staré noviny poslouží jako papír na podpal. Skupina si ještě před samotným rozděláváním ohně musí vyrobit ohniště. Při výrobě ohniště by jednotliví členové měli spolu spolupracovat. Oheň rozdělává vždy jeden člen ze skupiny a ostatní ho pozorují, popřípadě můžou poradit. Lektor je při rozdělávání ohně menším koordinátorem a dbá na to, aby se nikomu nic nestalo.

Závěr aktivity: Na závěr aktivity si lektoři s dětmi poví, jak jim rozdělávání šlo. Byly si při aktivitě nejistí?

10 minut přestávka na pití a odpočinek.

Následuje 15 minut výpravy a poté další aktivita.

Lektoři dětem poví, že přes den v lese, je ale také důležitý odpočinek, tělesné uvolnění a zábava. Proto si teď lektoři s dětmi dají pauzu od náročné práce v lese. Následují aktivity pro uvolnění svých emocí a pro radost a zábavu.

Název aktivity: EURITMICKÉ CVIČENÍ

Cíl: Imitace pohybů lektora, uvolnit se, relaxovat.

Časová náročnost: 10 minut

Pomůcky: žádné

Průběh aktivity: Lektoři předvádí cvičení a popisují jej, děti podle nich opakují. Děti si stoupnou rovně a ruce překříží na svůj hrudník. Poté ruce rozpaží tak, že jedna ruka směřuje doprava a druhá doleva (tělem připomínající tvar kříže). Pravou nohou udělají menší krok doprava a ruce posunou trošku výš (nad úroveň ramen). V této pozici levou nohou udělají menší krok doleva a ruce posunou níž (na úroveň srdce). Poté pravou nohou ukročí opět doprava (nohy teď mají zešíroka rozkročené) a ruce zvednou nad hlavu (tělo připomíná písmeno „X“). Poté levou nohou kousek přikročí k pravé noze a ruce opět rozpaží nad úroveň ramen. Z této pozice pravou nohu přikročí k levé a ruce pomalu ze spodu zvedají nad hlavu (tělo připomíná rovnou linii). Poté ruce překříží zpátky na hrudník. Toto cvičení lektoři s dětmi mohou opakovat až 2x nebo 3x. Jednotlivé pozice se provádí pomalu a ladně (Eurythmy online, nedatováno).

Závěr aktivity: Lektoři si pohovoří s dětmi o tom, jak se při cvičení cítily.

Aktivity na sebe navazují.

Název aktivity: BITVA S KOULEMI A ŠTÍTY

Cíl: Osvojení psychomotorických dovedností, spolupracovat v týmu.

Časová náročnost: 20 minut

Pomůcky: štít vyrobené z dřevěných prken (nebo z jakéhokoliv jiného materiálu), šňůra, velká zásoba papírových koulí

Průběh aktivity: Děti se rozdělí do dvou skupin a hrají hru na styl vybíjené. Na hracím prostoru se vyznačí hrací pole rozdělené na dvě poloviny. Skupiny, každá na své polovině hracího pole,

se snaží vzájemně vybít pomocí papírových koulí. Kdo je zasažen, jde si sednout na zem mimo hrací pole. Zásah do štítu se nepočítá. Každá skupina má v zadní části svého hracího pole dostatečnou zásobu papírových koulí. Koule mohou děti sbírat také ze země ležící na jejich straně hracího pole. Vyhrává ta skupina, které se podaří vybít všechny děti z druhé skupiny. Hraje se na více kol (Laš, 2017).

Závěr aktivity: Na konci aktivity se spočítají body a vyhlásí se vítězná skupina.

Po aktivitě se lektoři s dětmi přemístí do lesní školy na oběd.

Děti odevzdají své podepsané slepé mapy lesa lektorům, aby je neztratily, a ti jim je rozdají opět další den před aktivitou „Mapa“.

Lektoři písničkou (Příloha č. 6) svolají děti na umytí rukou a k venkovnímu stolu.

Před zahájením oběda si všichni společně popřejí formou básničky (Příloha č. 6).

12:30 hod. čas na oběd. Po obědě volný čas na odpočinek do 14:00 hod.

Odpolední aktivity probíhají v prostorách lesní mateřské školy.

Po odpoledním odpočinku lektoři svolají děti na louku k ohništi, kde bude probíhat následující aktivita.

Lektoři dětem poví, aby si přinesly suroviny, které našly v lese a z nich teď připraví chutný pokrm.

Název aktivity: VAŘENÍ POLÉVKY

Cíl: Uvařit co nejchutnější polévku.

Časová náročnost: 30 minut

Pomůcky: hrnec, nožík, lžíce, naběračka, vařečka, dřevěné prkýnko, voda, oheň

Průběh aktivity: Děti se rozdělí do tří skupin a v každé skupině je jeden lektor, který jí je při aktivitě nápomocen. Úkolem každé skupiny je, aby ze surovin, které nasbírali při dopolední aktivitě „sbírání plodin“, uvařili co nejvíce chutnou polévku. Vařit se bude na ohništi na louce. K dispozici jsou základní kuchyňské náčiní. Lektor je skupině při aktivitě nápomocen, pozoruje průběh aktivity, dbá na bezpečnost, zodpovídá případné dotazy a radí, pokud někdo potřebuje pomoci.

Závěr aktivity: Na konci aktivity následuje ochutnávání, lektori spolu vyhlásí vítěze aktivity. Chutnou polévku si děti mohou dát na odpolední svačinu.

Lektori písničkou (Příloha č. 6) svolají děti na umytí rukou a na svačinu.

Jeden z lektorů půjde pro svačinu a společně s dětma ji u venkovního stolu nachystají (děti pomáhají s mazáním chleba, s loupáním ovoce, s umýváním apod.). Pokud mají na svačinu uvařenou polévku, děti pomáhají se stolováním (nachystání misek, lžic).

14:30 hod. – 15:00 hod. čas na odpolední svačinu.

Po svačině následuje 5 minut přestávka a poté aktivita.

Název aktivity: VELKÁ KIMOVKA

Cíl: Zapamatovat si co nejvíce předmětů, pojmenovat či popsat zapamatované předměty.

Časová náročnost: 20 minut

Pomůcky: velká plachta, alespoň 30 nejrůznějších předmětů (hrábě, provázek, mýdlo, nůž, žebřík, spacák aj.)

Průběh aktivity: Lektori předem umístí velikou plachtu na louku a na tu naskládají několik nejrůznějších předmětů. Děti se rozdělí do dvou skupin a jejich úkolem bude si z plachty zapamatovat co nejvíce předmětů za určitý čas. Skupiny od stanoviště stojícího opodál přiběhnou k plachtě a mají 5 až 10 minut (podle domluvy) na to, aby si zapamatovaly co nejvíce předmětů. Po uplynutém čase běží zpět na stanoviště, kde na ně bude čekat vždy jeden lektor na skupinu, který bude za ně zapisovat na papír věci, které si děti zapamatovaly. Na vybavování mají také určitý čas, který si předem dohodnou. Vyhrává skupina, která má co nejvíce předmětů (Laš, 2016).

Závěr aktivity: Lektori si s dětmi poví, jaké předměty byly složité na zapamatování.

Závěr dne: Lektori svolají děti okolo elipsy (Příloha č. 6). Pokud přes noc byla elipsa poškozena, tak ji všichni společně opraví. Lektori společně s dětmi zhodnotí uplynulý den. Poví si, jak se dětem den líbil, co všechno přes den udělaly a co všechno se dověděly. Děti se můžou svěřit, jaké aktivity se jim nejvíce líbily a jaké je naopak moc nebavily. Po shrnutí celého dne se lektori s dětmi rozloučí písničkou (Příloha č. 6).

Lektoři svolají (Příloha č. 6) děti, aby si vzaly své batůžky a vydají se na zpáteční cestu místa srazu. Cestu již nemusí jít stejnou trasou, jako šli na začátku dne. Lektoři vyberou nejvhodnější možnou cestu dle času a nálady.

16:00 hod. čas na předávání dětí rodičům u polyfunkčního domu Bečva.

Lektoři čekají, až si rodiče přijdou pro své děti

4. den – téma dne: Lov

Cílem dne je rozvoj kognitivních a psychomotorických dovedností a sociálních kompetencí dětí.

Sraz v 8:00 hod. u polyfunkčního domu Bečva.

Scházení dětí do 8:30 hod.

Úvodní aktivity před aktivitou „Mapa“ se odehrávají na místě srazu. Na výpravu se vychází přibližně kolem 9:00 hod.

Lektoři ráno na místě srazu nachystají elipsu. Dřevěným klacíkem na rovný povrch do země vyryjí tvar elipsy. Poté jej ještě zvýrazní listím nebo klacíky.

Úvod: Lektoři (Příloha č. 6) svolají děti okolo elipsy, kde se přivítají písničkou (Příloha č. 6). Lektoři seznámí děti s tématem dne, kterým je Lov. Jako správní přeživší v lese musí nejen umět rozdělat oheň a postavit si přístřeší. Na zahánání hladu je také dobré si dokázat v lese něco nasbírat, nebo si něco ulovit. Lovit se nedá s prázdnými rukami, proto si dnes zkusí vyrobit luk a šípy. Lektoři si s dětmi ještě poví, v jaké době lidé lovili divokou zvěř, co lovili za zvířata, co používali za náčiní a zda ještě dnes někde na světě někdo loví (např. v pravěku lidé lovili mamuty, dnes ještě můžou lovit zvěř indiánské kmeny). Než se ale vydají za dobrodružstvím, tak se před tím musí pořádně rozcvičit. Následuje aktivita.

Název aktivity: RANNÍ ROZCVIČKA S TRÉNINGEM ROVNÉ CHŮZE

Cíl: Poznat nové cviky, ty napodobit a provést. Pohybovat se s předmětem na hlavě a udržet rovnováhu a soustředěnost.

Časová náročnost: 10 minut

Pomůcky: šišky, nebo větvičky

Průběh aktivity: Děti se postaví kolem elipsy. Jeden začne předvádět cvik a ostatní opakují, takto se vystřídají všichni z kruhu. Poté si děti stoupnu za sebou a budou chodit po elipse a snažit se o rovnou chůzi. Po vyzkoušení rovné chůze si každý vezme šišku nebo větvičku, tu si dá na hlavu a zkusí opět rovnou chůzi. S předmětem na hlavě se musí pohybovat opatrně a pomalu, stejně jako lovci, když pronásledují divokou zvěř.

Závěr aktivity: Lektoři s dětmi zhodnotí cviky a rovnou chůzi. Byl nějaký cvik, který jim dělal problém? Jak se dětem chodilo s předmětem na hlavě a bez něj?

Lektoři poví dětem, že na lovení divoké zvěře musí člověk taky chytře uvažovat a používat hlavu, aby zvíře dokázal přechytračit. Proto si teď vyzkouší jednu aktivitu zaměřenou na logické myšlení.

Název aktivity: MALÝ MÍČKOVÝ HLAVOLAM

Cíl: Dokázat vyřešit daný hlavolam.

Časová náročnost: 10 minut

Pomůcky: lano (šňůra), barevné míčky se čtyřmi barvami vždy po 4 kusech (míčky mohou nahradit přírodními předměty)

Průběh aktivity: Z lana se vytvoří hrací pole (4x4 čtverečky) a do něj se umístí 3 červené míčky (nebo přírodní předměty např. 3 kameny), 4. míček nebudeme potřebovat. Děti mají za úkol do hracího pole umístit ostatní míčky (předměty), tak aby se ty stejné nedotýkaly stranou ani rohem. Správné řešení hlavolamu nechává vždy jedno pole volné. Hra se může hrát na čas. Děti si hru mohou vyzkoušet samostatně, nebo ji mohou řešit ve skupině (Červinka, 2017).

Závěr aktivity: Lektoři s dětmi zhodnotí hlavolam. Byl pro děti lehký či těžký? Řešil se jim lépe ve skupině nebo každému sám?

5 minut přestávka na pití.

Lektoři dětem rozdají jejich slepé mapy a psací potřeby.

Lektoři svolají (Příloha č. 6) děti, aby si vzaly své batůžky a společně se vydají na výpravu první trasou vedoucí do zázemí lesní mateřské školy.

Aktivita „Mapa“ se hraje po celý čas výpravy, a to od doby vyjití od místa srazu až po dobu dojití do zázemí lesní mateřské školy.

Název aktivity: MAPA (označení čtvrté trasy)

Cíl: Dokázat vyznačit cestu na mapě. Orientovat se v mapě a navzájem spolupracovat.

Časová náročnost: 3 hodiny

Pomůcky: papír s vytištěnou slepou mapou, psací potřeby

Průběh aktivity: Aktivita Mapa je spojena s výpravou po lese. Dětem se rozdá papír s vytištěnou slepou mapou místa (Příloha č. 7), kde se koná příměstský tábor. Slepou mapou je myšleno, aby na ní nebyly označeny všechny možné cesty. Na mapě by měly být označeny pouze záchytné body, např. místo srazu, místo zázemí školky, potůček apod. Úkolem je, aby děti na papír označily takovou cestu, kterou v daný den půjdou. Start je vždy od místa srazu a cíl je vždy zázemí lesní mateřské školy v našem případě chalupa. K chalupě se dá dojít několika způsoby a každý den se jde jinou trasou. Děti by alespoň orientačně měly být schopny na mapě vyznačit kudy daná cesta vede. Na mapě se řídí záchytnými body, nebo si vzájemně pomáhají. Cestu značí v průběhu celé výpravy. Výpravu vedou lektoři, děti je po cestě následují. Všichni se snaží držet pohromadě, proto není možné, aby se děti při výpravě ztratily. Každým dnem dětem bude na mapě přibývat jedna cesta. Poslední den budou mít na mapě pět možných cest (Příloha č. 8) vedoucí do zázemí lesní mateřské školy. Cílem je, aby se děti postupně v lese dokázaly zorientovat a objevily jeho zákoutí.

Závěr aktivity: Před obědem si lektoři s dětmi společně projdou mapu a zkontrolují si, zda každý dokázal označit správnou trasu. Dokázaly děti vyznačit správnou trasu? Pomáhaly si navzájem? Nastal moment, kdy nevěděly kde zrovna jsou? apod.

Následující aktivity do času oběda se hrají průběžně během výpravy na různých místech – prolínají se tedy s aktivitou „Mapa“.

Následující aktivita se hraje přibližně po 15 minutách výpravy.

Lektoři s dětmi zastaví na místě, kde chtějí aktivitu hrát. Všichni si ke stromu (nebo na nějaké místo) odloží své batůžky, aby se jim při aktivitě lépe pohybovalo po lese.

Lektoři pobídnou děti, aby se na chvíli zastavily a zaposlouchaly se do zvuků v přírodě (šustění listí, silný vítr, zpěv ptáků aj.). Lektoři si s dětmi poví, co zrovna v přírodě slyší. Pro pobyt v lese a také pro lov jsou různé zvuky velmi důležité, např. taková prasklá větve pod nohou může nějaké zvíře vyplašit. V následující aktivitě si lektoři s dětmi zkusí rozlišovat jednotlivé zvuky.

Název aktivity: ROZLIŠOVÁNÍ ZVUKU

Cíl: Rozlišit věci na základě jejich specifického zvuku.

Časová náročnost: 15 minut

Pomůcky: šátek, různé přírodní materiály (klacky, listí, kamínky, aj.)

Průběh aktivity: Děti si sednou do kruhu kolem přírodních materiálů. Lektori dětem představí přírodní materiály a vyzkouší si, jaké dělají zvuky (např. když tlučeme kamínky o sebe, pískání pomocí stébla trávy). Každý z materiálů se nechá kolovat po kruhu, aby si jej každý sám ohmatl a vyzkoušel jeho zvuk. Poté děti budou hádat se zavázanými očmi, jaký materiál zrovna vydává zvuk. Dobrovolník půjde doprostřed kruhu a zaváží se mu oči. Poté lektor, nebo kdokoliv z kruhu vydá zvuk vybraným přírodním materiálem a sedící uprostřed jej musí uhodnout.

Závěr aktivity: Lektori s dětmi společně zhodnotí aktivitu. Jak se děti cítily při hádání zvuku? Mohou si říct, jaké jiné zvuky můžou v přírodě slyšet, které v kruhu nezazněly.

09:45 hod – 10:15 hod. čas na dopolední svačinu. Svačina může probíhat kdekoliv se skupině zalíbí.

Lektori písničkou (Příloha č. 6) svolají děti na umytí rukou a na svačinu (lektori mají u sebe každý den v batohu láhev s vodou na mytí ruku). Každý si najde pohodlné místo, posadí se a nachystá si svačinu (nemusí se sedět v kruhu, ale skupinka by měla být pohromadě, nikdo by neměl jíst daleko od ostatních). Před zahájením svačiny si všichni společně zazpívají písničku (Příloha č. 6).

Po svačině následuje 5 minut přestávka a poté další aktivita, obojí na témže místě.

Název aktivity: VÝROBA LUKU A ŠÍPŮ

Cíl: Zvládnout ošetřit dřevo na výrobu luku, natáhnout tětivu luku a naostrit šípy.

Časová náročnost: 20 minut

Pomůcky: předpřipravené dřevo na výrobu luku a šípů (dřevo je předpřipravené z toho důvodu, aby děti dokázaly výrobek vyrobít, zkouší si pouze ošetřit dřevo nožikem a natáhnout tětivu), lak na dřevo, štětce, nožíky

Průběh aktivity: Každý dostane předpřipravený luk a šípy. Děti si zkusí ošetřit dřevo nožikem, ostřit šípy a natáhnout tětivu. Dřevo si mohou také nalakovat, aby déle vydrželo. Lektori dohlíží na bezpečnost, pomáhají a radí.

Závěr aktivity: Každý si na závěr aktivity vyzkouší, jak jim luk s šípy funguje.

Aktivity na sebe navazují

Název aktivity: STRÍLENÍ NA TERCĚ

Cíl: Vyzkoušet si střelbu z luku.

Časová náročnost: 10 minut

Pomůcky: dětské terče, luk a šípy

Průběh aktivity: Děti se postaví do dvou zástupů, a každý z nich bude mít luk a šípy. Terče se umístí dostatečně blízko, aby na ně děti dostřelily. Na pokyn děti střílí z luku. Důležité je, aby nikdo nechodil do místa střelby. Děti mohou střílet ze svého vyrobeného luku a šípů, ale pokud to s výrobkem nejde, je dobré mít v záloze dětské luku a šípy.

Závěr aktivity: Lektori s dětmi střelbu zhodnotí. Bavilo děti střelení? Jaká pro ně byla aktivita, lehká či náročná?

10 minut přestávka na pití a odpočinek.

Následuje 15 minut výpravy a poté další aktivita.

Lektori dětem poví, že ve skutečnosti lovit v lese nemůžou, ale pomocí hry se lovu mohou alespoň přiblížit, a tak procvičit své pohybové dovednosti. V následující aktivitě každý odhalí svou rychlost a hbitost.

Název aktivity: HON NA LIŠKU

Cíl: Posílit pohybové dovednosti.

Časová náročnost: 20 minut

Pomůcky: šátky

Průběh aktivity: Jedná se o honičku všichni proti všem. Každý si zastrčí šátek zezadu za pas, tak aby mu při běhu volně vlál jako liščí ocas. Úkolem každého je nasbírat co nejvíce šátků, a

přítom si uhlídat ten svůj. Vyhrává ten, kdo zůstává jako poslední se zastrčeným šátkem. Může se hrát na více kol (Laš, 2016).

Závěr aktivity: Na závěr se spočítá, kdo má nejvíc pochytaných šátků a kdo se stává vítězem.

Lektoři poví dětem, že pro lov je také důležitý zrak a všímavost, což procvičí v následující aktivitě.

Aktivita se hraje cestou na oběd.

Název aktivity: NEVIDITELNÝ ZVĚD

Cíl: Rozlišit odlišnosti v daném prostředí

Časová náročnost: 15 minut

Pomůcky: žádné

Průběh aktivity: Aktivita je určena na cestu. Ve skupině se určí, kdo chce být zvěd (asi třetina dětí). Zvědové společně s jedním lektorem se vydají napřed přibližně 50 metrů a ostatní jim dají chvíli času na ukrytí. Zvědové se musí schovat max. na 2 metry od cesty, aby je nikdo neviděl. Ostatní je poté jdou hledat tak, že mohou jít na okraj cesty, ale nesmějí ji opustit. Kdo najde zvěda dostává bod. Pokud zvěd není nalezen dostane 5 bodů. Děti s v roli střídají. Kdo má nejvíc bodů vyhrává (Červenka, 2002).

Závěr aktivity: Lektoři si s dětmi krátce pohovoří o tom, jak jim šlo hledání ostatních.

Po aktivitě se lektoři s dětmi přemístí do lesní školy na oběd.

Děti odevzdají své podepsané slepé mapy lesa lektorům, aby je neztratily, a ti jim je rozdají opět další den před aktivitou „Mapa“.

Lektoři písničkou (Příloha č. 6) svolají děti na umytí rukou a k venkovnímu stolu.

Před zahájením oběda si všichni společně popřejí formou básničky (Příloha č. 6).

12:30 hod. čas na oběd. Po obědě volný čas na odpočinek do 14:00 hod.

Odpolední aktivity probíhají v prostorách lesní mateřské školy.

Po odpoledním odpočinku lektoři svolají děti na louku, kde bude probíhat následující aktivita.

Název aktivity: EURITMICKÉ CVIČENÍ

Cíl: Imitace pohybů lektora, uvolnit se, relaxovat.

Časová náročnost: 10 minut

Pomůcky: žádné

Průběh aktivity: Lektoři předvádí cvičení a popisují jej, děti podle nich opakují. Děti si stoupnou rovně a ruce překříží na svůj hrudník. Poté ruce rozpaží tak, že jedna ruka směřuje doprava a druhá doleva (tělem připomínající tvar kříže). Pravou nohou udělají menší krok doprava a ruce posunou trošku výš (nad úroveň ramen). V této pozici levou nohou udělají menší krok doleva a ruce posunou níž (na úroveň srdce). Poté pravou nohou ukročí opět doprava (nohy teď mají zešíroka rozkročené) a ruce zvednou nad hlavu (tělo připomíná písmeno „X“). Poté levou nohou kousek přikročí k pravé noze a ruce opět rozpaží nad úroveň ramen. Z této pozice pravou nohu přikročí k levé a ruce pomalu ze spodu zvedají nad hlavu (tělo připomíná rovnou linii). Poté ruce překříží zpátky na hrudník. Toto cvičení lektori s dětmi mohou opakovat až 2x nebo 3x. Jednotlivé pozice se provádí pomalu a ladně (Eurythmy online, nedatováno).

Závěr aktivity: Lektoři si pohovoří s dětmi o tom, jak se při cvičení cítily.

Aktivity na sebe navazují.

Název aktivity: ŠIŠKOVÁ VÁLKA

Cíl: rozvoj pohybových dovedností, rozvoj spolupráce, rozvoj přesnosti

Časová náročnost: 15 minut

Pomůcky: šišky

Průběh aktivity: Lektoři na louku vyznačí hrací pole, které rozdělí na dvě poloviny. Děti se rozdělí do dvou skupin. Každá skupina si stoupne na jednu vyznačenou polovinu hracího pole a jejich úkolem je házet co nejvíce šišek na pole protivníka, a přitom mít na svém poli co nejméně šišek. Děti hází šišky po celou dobu předem stanoveného času (např. 3 minuty). Po uplynutí času si každá skupina spočítá šišky, které leží na jejich hracím poli. Ten, kdo má na poli šišek nejméně vyhrává. Hraje se na více bodů.

Závěr aktivity: Po skončení hry se spočítají body a určí se, jaká skupina vyhrála.

Lektoři písničkou (Příloha č. 6) svolají děti na umytí rukou a na svačinu.

Jeden z lektorů půjde pro svačinu a společně s dětmi ji u venkovního stolu nachystají (děti pomáhají s mazáním chleba, s loupáním ovoce, s umýváním apod.)

14:30 hod. – 15:00 hod. čas na odpolední svačinu.

Po svačině následuje 5 minut přestávka a poté aktivita.

Název aktivity: MODELÁŘI

Cíl: rozvoj kreativity, rozvoj fantazie, rozvoj práce s hlínou, rozvoj jemné motoriky, rozvoj představivosti

Časová náročnost: 20 minut

Pomůcky: samo-tvrdnoucí hlína, keramické náčiní

Průběh aktivity: Lektoři dětem před samotným modelováním vysvětlí, jak se s hlínou pracuje. Děti mají poté za úkol z hlíny vymodelovat náčiní, které by se jim hodilo na kempování např. hrneček, příbor, miska apod. Pokud zbude čas, mohou si děti modelovat dle vlastní libosti. Výrobky si na druhý den po zaschnutí mohou vzít domů.

Závěr aktivity: Každý svůj výrobek představí a řekne na co všechno by ho při kempování použil.

Závěr dne: Lektoři svolají děti okolo elipsy (Příloha č. 6). Pokud přes noc byla elipsa poškozena, tak ji všichni společně opraví. Lektoři společně s dětmi zhodnotí uplynulý den. Pováží si, jak se dětem den líbil, co všechno přes den udělaly a co všechno se dověděly. Děti se můžou svěřit, jaké aktivity se jim nejvíce líbily a jaké je naopak moc nebavily. Po shrnutí celého dne se lektoři s dětmi rozloučí písničkou (Příloha č. 6).

Lektoři svolají (Příloha č. 6) děti, aby si vzaly své baťůžky a vydají se na zpáteční cestu místa srazu. Cestu již nemusí jít stejnou trasou, jako šli na začátku dne. Lektoři vyberou nejvhodnější možnou cestu dle času a nálady.

16:00 hod. čas na předávání dětí rodičům u polyfunkčního domu Bečva.

Lektoři čekají, až si rodiče přijdou pro své děti

5. Den – téma dne: Rozloučení s lesem

Cílem dne se rozvoj sociálních kompetencí a emočnosti dětí.

Sraz v 8:00 hod. u polyfunkčního domu Bečva.

Lektoři řeknou všem rodičům dětí, že dnes si je nebudou vyzvedávat na místě srazu, ale že si pro ně mají přijít k ohništi na louce v lesní mateřské škole, kde bude probíhat zakončení tábora. Rodiče mohou přijít dřív (např. v 15:30) a k zakončení se připojit.

Scházení dětí do 8:30 hod.

Úvodní aktivity před aktivitou „Mapa“ se odehrávají na místě srazu. Na výpravu se vychází přibližně kolem 9:00 hod.

Lektoři ráno na místě srazu nachystají elipsu. Dřevěným klacíkem na rovný povrch do země vyryjí tvar elipsy. Poté jej ještě zvýrazní listím nebo klacíky.

Úvod: Lektoři svolají (Příloha č. 6) děti okolo elipsy, kde se přivítají písničkou (Příloha č. 6). Lektoři seznámí děti s tématem dne, jenž je Rozloučení s lesem. Pová dětem, že dnes je poslední den, co jsou společně v lese, a proto by si ho měly naplno užít. Ať si užijí každou aktivitu a nabydou se přírodní energií. Lektoři dětem poví, že dnes se společně s lesem rozloučí, ale pokud děti chtějí, mohou se s ním také rozloučit samy za sebe.

Název aktivity: GORDIKÝ UZEL

Cíl: Spolupracovat a komunikovat v týmu.

Časová náročnost: 10 minut

Pomůcky: žádné

Průběh aktivity: Děti stojí kolem elipsy čelem k sobě. Všichni zavřou oči, natáhnou jednu ruku a jdou směrem k sobě. Úkolem je, aby se poslepu někoho chytly, nejlépe pravou rukou někoho, kdo stojí před nimi. Poté zase zavřou oči a chytí někoho levou rukou. Děti by měly takto vytvořit uzel, z kterého se musí rozmotat. Pravidlo je, že při rozmotávání se nesmí nikoho pustit (Okoun, 2006).

Závěr aktivity: Při rozmotání může vzniknout více kruhů. Pokud vznikne jeden, tak se postaví na tvar elipsy a poté se všichni společně rozpojí. Pokud vznikne více kruhu, tak největší z nich se postaví na tvar elipsy a menší doprostřed elipsy a poté se všichni naráz rozpojí.

Prvním odkazem, který děti přírodě zanechají, bude přírodní obrázek.

Následuje další aktivita.

Název aktivity: TVOŘENÍ OBRÁZKŮ

Cíl: Využívat vlastní fantazii při tvorbě obrázku a procvičit hrubou motoriku.

Časová náročnost: 10 minut

Pomůcky: šátek

Průběh aktivity: Děti klacíkem do hlíny vyryjí obrázek (dle vlastní fantazie), jako památku přírodě. Do obrázku zapojí také přírodní materiály.

Závěr aktivity: Lektori si s dětmi vzájemně obrázky představí a popíší.

5 minut přestávka na pití.

Lektori dětem rozdají jejich slepé mapy a psací potřeby.

Lektori svolají (Příloha č. 6) děti, aby si vzaly své batůžky a společně se vydají na výpravu první trasou vedoucí do zázemí lesní mateřské školy.

Aktivita „Mapa“ se hraje po celý čas výpravy, a to od doby vyjití od místa srazu až po dobu dojití do zázemí lesní mateřské školy.

Název aktivity: MAPA (označení páté trasy)

Cíl: Dokázat vyznačit cestu na mapě. Orientovat se v mapě a navzájem spolupracovat.

Časová náročnost: 3 hodiny

Pomůcky: papír s vytištěnou slepou mapou, psací potřeby

Průběh aktivity: Aktivita Mapa je spojena s výpravou po lese. Dětem se rozdá papír s vytištěnou slepou mapou místa, kde se koná příměstský tábor. Slepou mapou je myšleno, aby na ní nebyly označeny všechny možné cesty. Na mapě by měly být označeny pouze záchytné body, např. místo srazu, místo zázemí školky, potůček apod. Úkolem je, aby děti na papír označily takovou cestu, kterou v daný den půjdou. Start je vždy od místa srazu a cíl je vždy

zázemí lesní mateřské školy v našem případě chalupa. K chalupě se dá dojít několika způsoby a každý den se jde jinou trasou. Děti by alespoň orientačně měly být schopny na mapě vyznačit kudy daná cesta vede. Na mapě se řídí záchytnými body, nebo si vzájemně pomáhají. Cestu značí v průběhu celé výpravy. Výpravu vedou lektoři, děti je po cestě následují. Všichni se snaží držet pohromadě, proto není možné, aby se děti při výpravě ztratily. Každým dnem dětem bude na mapě přibývat jedna cesta. Poslední den budou mít na mapě pět možných cest vedoucí do zázemí lesní mateřské školy. Cílem je, aby se děti postupně v lese dokázaly zorientovat a objevily jeho zákoutí.

Závěr aktivity: Před obědem si lektoři s dětmi společně projdou mapu a zkontrolují si, zda každý dokázal označit správnou trasu. Popovídají si, zda to pro děti bylo náročné, jestli trasu dokázaly zaznamenat samy, nebo si radily s kamarády apod.

Následující aktivity do času oběda se hrají průběžně během výpravy na různých místech – prolínají se tedy s aktivitou „Mapa“.

Následující aktivita se hraje přibližně po 15 minutách výpravy.

Lektoři s dětmi zastaví na místě, kde chtějí aktivitu hrát. Všichni si ke stromu (nebo na nějaké místo) odloží své batůžky, aby se jim při aktivitě lépe pohybovalo po lese.

Lektoři nachystají provaz na následující aktivitu. Lektoři poví dětem, že síť znázorňuje propojení mezi stromy. Energie, která proudí v každém stromu teď proudí provazem. Děti při chození podél provazu při aktivitě „sít“ se snaží energii vnímat a nasávat.

Název aktivity: SÍŤ

Cíl: Orientovat se poslepu v daném prostoru a osvojit si psychomotorické dovednosti.

Časová náročnost: 20 minut

Pomůcky: dlouhý provaz nebo příze

Průběh aktivity: Provaz se uváže v lese kolem stromů tak, aby tvořil kruh. Děti chodí se zavázanýma očima po hmatu podél provazu. Za úkol mají obejít po slepu celý kruh. Díky provazu ví, kam cesta vede.

Závěr aktivity: Lektoři s dětmi zhodnotí chození po slepu. Dělal dětem chození potíže? Bály se, že narazí do stromu? Jak se při chození cítily?

09:45 hod – 10:15 hod. čas na dopolední svačinu. Svačina může probíhat kdekoliv se skupině zalíbí.

Lektoři písničkou (Příloha č. 6) svolají děti na umytí rukou a na svačinu (lektoři mají u sebe každý den v batohu láhev s vodou na mytí ruku). Každý si najde pohodlné místo, posadí se a nachystá si svačinu (nemusí se sedět v kruhu, ale skupinka by měla být pohromadě, nikdo by neměl jíst daleko od ostatních). Před zahájením svačiny si všichni společně zazpívají písničku (Příloha č. 6).

Po svačině se lektoři s dětmi přemístí na místo, kde proběhne aktivita „slačování ze skály“.

Název aktivity: SLAČOVÁNÍ ZE SKÁLY

Cíl: Vyzkoušet si techniku slačování.

Časová náročnost: 30 minut

Pomůcky: lana, karabiny a náčiní potřebné ke slačování

Průběh aktivity: Vedle chalupy v Rožnovské lesní mateřské škole je ohniště s kamenovým srázem připomínající malou skálu, která je vhodná ke slačování. Za pomoci odborníka mají děti možnost tuto skálu slanit. (K této aktivitě je dobré si zavolat pomoc, která má se slačováním zkušenosti.)

Závěr aktivity: Děti s lektory sdílí své pocity ze slačování.

10 minut přestávka na pití a odpočinek.

Děti už jsou v lese pátým dnem a nemělo by jim dělat problém rozeznat jeho jednotlivé části. Lektoři řeknou dětem, že pomocí následující aktivity si ověří své schopnosti.

Název aktivity: UHÁDNI PŘÍRODNINU

Cíl: Specifikovat daný předmět podle hmatu.

Časová náročnost: 15 minut

Pomůcky: kámen, mech, listí, klacík, kůra, aj., šátky

Průběh aktivity: Děti sedí v kruhu se zavázanýma očima. Po kruhu se pošle přírodnina a děti ji musí po hmatu uhádnout. Uhádnutou přírodninu řeknou až na signál lektora.

Závěr aktivity: Lektoři si s dětmi popovídají o pocitech při hádání. Jak se děti cítily se zavázanýma očima? Dělalo jim hádání potíže, nebo hned věděli o jaký předmět se jedná?

Následuje další aktivita.

Druhým odkazem, který děti lesu zanechají bude dárek. Lektoři dětem poví, že les nám dává dary každý den. Umožňuje nám ochranu (např. před sluncem, deštěm), nabízí nám plody (maliny, ostružiny, jahody, houby), je zdrojem vody (potůčky, studánky) apod. Proto by děti měly vytvořit dárek lesu, jako symbol poděkování.

Název aktivity: CO VYKOUZLÍŠ Z KAPSY

Cíl: Vytvořit dárek z přírodních materiálů.

Časová náročnost: 20 minut

Pomůcky: přírodní materiály

Průběh aktivity: Děti mají za úkol přírodě vyrobit výrobek (dárek), jako poděkování za to, že jim poskytuje své prostředí pro hraní a trávení volného času. Výrobek by měl být praktický a na výrobu mohou použít jakýkoliv přírodní materiál. Na vyrábění mají děti 10 minut (Červenka, 2002).

Závěr aktivity: Každý svůj výrobek představí a vysvětlí k čemu slouží. Výrobky poté přírodě děti kdekoliv zanechají.

Následuje 10 minut výpravy a poté 5 minut přestávka na pití a odpočinek.

Lektoři poví dětem, že by mohli všichni společně les trochu ozdobit. Kamenné věže či věžičky se staví např. v říkách, nebo na různých místech v lese.

Název aktivity: KAMENNÉ VĚŽE

Cíl: Postavit co největší kamennou věž.

Časová náročnost: 20 minut

Pomůcky: kameny, svinovací metr

Průběh aktivity: Děti mají za úkol za určitý čas (15 minut) postavit co největší kamennou věž. Můžou pracovat jednotlivě či ve skupince, podle nálady a dohody s lektory (Laš, 2017).

Závěr aktivity: Děti se podívají, jak postavili kamenné věže jejich kamarádi.

Po aktivitě se lektori s dětmi přemístí do lesní školy na oběd.

Lektori písničkou (Příloha č. 6) svolají děti na umytí rukou a k venkovnímu stolu.

Před zahájením oběda si všichni společně popřejí formou básničky (Příloha č. 6).

12:30 hod. čas na oběd. Po obědě volný čas na odpočinek do 14:00 hod.

Odpolední aktivity probíhají v prostorách lesní mateřské školy.

Po odpoledním odpočinku lektori svolají děti k další aktivitě.

Název aktivity: EURITMICKÉ CVIČENÍ

Cíl: Imitace pohybů lektora, uvolnit se, relaxovat.

Časová náročnost: 10 minut

Pomůcky: žádné

Průběh aktivity: Lektori předvádí cvičení a popisují jej, děti podle nich opakuji. Děti si stoupnou rovně a ruce překříží na svůj hrudník. Poté ruce rozpaží tak, že jedna ruka směřuje doprava a druhá doleva (tělem připomínající tvar kříže). Pravou nohou udělají menší krok doprava a ruce posunou trošku výš (nad úroveň ramen). V této pozici levou nohou udělají menší krok doleva a ruce posunou níž (na úroveň srdce). Poté pravou nohou ukročí opět doprava (nohy teď mají zešíroka rozkročené) a ruce zvednou nad hlavu (tělo připomíná písmeno „X“). Poté levou nohou kousek přikročí k pravé noze a ruce opět rozpaží nad úroveň ramen. Z této pozice pravou nohu přikročí k levé a ruce pomalu ze spodu zvedají nad hlavu (tělo připomíná rovnou linii). Poté ruce překříží zpátky na hrudník. Toto cvičení lektori s dětmi mohou opakovat až 2x nebo 3x. Jednotlivé pozice se provádí pomalu a ladně (Eurythmy online, nedatováno).

Závěr aktivity: Lektori si pohovoří s dětmi o tom, jak se při cvičení cítily.

Lektoři poví dětem, že si i ony domů odnesou nějaký dárek, či vzpomínku na jejich týdenní pobyt v lese. Lektoři svolají děti k venkovnímu stolu, kde bude probíhat následující aktivita.

Název aktivity: VÝROBA VZPOMÍNKOVÝCH TRIČEK

Cíl: Nakreslit obrázek na bílé tričko, jako symbol vzpomínky.

Časová náročnost: 20 minut

Pomůcky: bílé tričko, barvy a fixy na textil, štětce, kelímek s vodou

Průběh aktivity: Děti si na tričko nakreslí nebo napíší cokoliv, co se jim pojí s táborem, např. sebe s kamarády, jak hrají hru, přírodu, zvíře, které spatřily v lese atp.

Závěr aktivity: Každý popíše, co na tričko nakreslil. Tričko si děti odnesou domů na památku.

Lektoři písničkou (Příloha č. 6) svolají děti na umytí rukou a na svačinu.

Jeden z lektorů půjde pro svačinu a společně s dětmi ji u venkovního stolu nachystají (děti pomáhají s mazáním chleba, s loupáním ovoce, s umýváním apod.)

14:30 hod. – 15:00 hod. čas na odpolední svačinu.

Po svačině následuje 5 minut přestávka a poté aktivita.

Název aktivity: SPOLEČNÉ ZAKONČENÍ DNE (SPOLEČNÁ EVALUACE A UKONČNÍ TÁBORA)

Cíl: Reflektovat zážitky z tábora, sdílet se s ostatními dětmi a lektory, hovořit o kladných a záporných zkušenostech.

Časová náročnost: neomezeně

Pomůcky: pohodlné posezení u ohně, občerstvení (nakrájené ovoce, sušenky, buchty, špekáčky na opékání atp.)

Průběh aktivity: Poslední čas strávený společně by měl být zakončen pohodově a s dobrou atmosférou. Lektoři připraví občerstvení, rozdělají na ohništi oheň a s dětmi stráví společný volný čas posezením, opékáním špekáčků, volným hraním a povídáním. Součástí posezení u

ohně bude celá evaluace (zhodnocení tábora). Lektoři si s dětmi posadí okolo elipsy (buď půjdou na louku, kde je elipsa určena pro ukončení dne, nebo u ohniště společně vytvoří novou elipsu) a popovídají si o jednotlivých dnech. Zavzpomínají na to, co všechno v nich společně zažili. Děti se mohou svěřit, co je na táboře nejvíce bavilo a zda si z tábora něco odnesly, něco se naučily.

Závěr aktivity: Posezení u ohně bude probíhat do doby, než si pro děti přijdou rodiče.

Alternativní program

Program je určen na jeden den. Jelikož se program odehrává ve vnitřních prostorech, tak je tvořen volnějším formou.

Sraz v 8:00 hod. u polyfunkčního domu Bečva.

Scházení dětí do 8:30 hod.

Poté se lektoři s dětmi přemístí do přístřeší lesní mateřské školy.

Lektoři na zem vytvoří tvar elipsy, např. pomocí špagátu.

Úvod: Lektoři svolají (Příloha č. 6) děti okolo elipsy, kde se přivítají písničkou (Příloha č. 6). Lektoři poví dětem, že kvůli nevyhovujícímu počasí musí trávit celý dne v přístřeší. A jelikož celý den prš, tak jejich téma dne bude voda. Den budou trávit ale jinak, než jsou zvyklí z venku. Budou více tvořit, odpočívat a volněji si hrát. Jako první se ale trochu protáhnou. Když je venku škaredě, tak si zacvičí pozdrav Slunci a možná v průběhu dne, Slunce vyjde opět na oblohu.

Název aktivity: POZDRAV SLUNCI

Cíl: Protáhnout se, zahřát tělo.

Časová náročnost: 10 minut

Pomůcky: žádné

Průběh aktivity: Děti se rozmístí po prostoru, tak aby nestály vzájemně blízko sebe. Lektoři budou předvádět jógové cvičení „pozdrav slunci“ a děti jej budou opakovat. Děti si rovně stoupnou a s nádechem budou pomalou zvedat ruce nahoru nad hlavu. Nad hlavou ruce spojí, tak že se budou dotýkat dlaněmi. S výdechem se pomalu předkloní a rukama se budou snažit dotknout se země. Poté si lehnou břichem na zem a s nataženýma rukama zapřenýma o zem s nádechem zvednou hlavu s trupem, a tak se protáhnou. S výdechem se zpátky položí na zem, a ze země se přemístí do pozice střechy. V této pozici chvíli setrvají (zhruba 3x nádech a výdech). Z pozice střechy nohy přiblíží k rukám, tak že stojí opět v předklonu, stejně jako na začátku cvičení. S nádechem zvednou ruce nad hlavu a výdechem dlaně přiloží k sobě na úrovni srdce. Tuto sestavu děti opakují několikrát za sebou. Tempo je pomalé, důležité je dýchání a protažení.

Závěr aktivity: Na závěr si všichni lehnou na záda, ruce volně položí podél těla, uvolní svaly a zavřou oči. Takto v leže budou relaxovat přibližně dvě minuty. Budou se soustřeďovat na své dýchání.

Aktivity na sebe navazují.

Název aktivity: PAVUČINA

Cíl: Seznámit se s ostatními dětmi, naslouchat, sdílet se.

Časová náročnost: 15 minut

Pomůcky: klubko vlny

Průběh aktivity: Děti se posadí okolo elipsy. Mezi děti se pošle klubko s vlnou, ten, kdo jej jako první drží v ruce musí říct, jak se jmenuje a své nejoblíbenější jídlo např. „Jmenuji se Adélka a nejraději mám špagety.“ Poté posílá komukoliv klubko dál, musí ale začátek příze stále držet v ruce. Druhý, ke komu se klubko dokutálí opět sdělí, jak se jmenuje a své nejoblíbenější jídlo. Poté posílá klubko opět dál ale kus příze musí držet v ruce. Takto s klubko pošle mezi ostatní děti a v elipse vznikne z klubka pavučina. Ten, kdo drží klubko jako poslední jej pošle zpátky od koho přišlo, musí ale říct jeho jméno a jídlo, které prohlásil jako nejoblíbenější. Tímto způsobem se klubko posílá zpět a příze se na něj zpátky namotává. Při aktivitě musí děti dávat pozor, co ostatní kamarádi říkají. Může se hrát na více kol, druhé kolo děti mohou říkat např. nejoblíbenější barvu.

Závěr aktivity: Lektoři s dětmi zhodnotí aktivitu. Bylo pro děti těžké si věci, co ostatní řekli zapamatovat?

Následuje 30 minut volného hraní dětí a poté dopolední svačina.

09:45 hod – 10:15 hod. čas na dopolední svačinu.

Lektoři písničkou (Příloha č. 6) svolají děti na umytí rukou a na svačinu. Před zahájením svačiny si všichni společně zazpívají písničku (Příloha č. 6).

Po svačině následuje aktivita.

Lektoři si s dětmi povídají o vodě a její důležitosti. O tom odkud se voda bere a v jakých všech možných podobách ji můžeme vidět (voda, sníh, led, pára) Lektoři si také poví s dětmi, jak funguje koloběh vody apod. V následujících aktivitách si děti vyzkouší různé pokusy s vodou.

Název aktivity: TUŽKY V PYTLÍKU

Cíl: Provézt pokus, získat nové znalosti.

Časová náročnost: 15 minut

Pomůcky: ostře ořezané tužky, uzavíratelný pytlík, lavor, vodu

Průběh aktivity: Pokus nejprve lektor předvede dětem, poté si jej zkusí samy. Nejprve sáček naplníme ze tří čtvrtin vodou a uzavřeme. Následně sáček chytíme ve vzduchu nad lavorem, pro případ že by voda vytekla, a skrz naskrz jej tužkami pomalu propichujeme. Propichujeme pomalu, abychom sáček příliš nepoškodili. Jakmile lektor dětem ukáže postup, můžou si pokus samy vyzkoušet.

Závěr aktivity: Lektoři dětem vysvětlí, že důvodem, proč voda ze sáčku nevyteče je to, že sáčky jsou vyrobeny z materiálu zvaný polymer. Ten tužky procházející sáčkem obalí a zamezí unikání vody (Vida!, nedatováno).

Název aktivity: SŮL A LED

Cíl: Provézt pokus, získat nové znalosti.

Časová náročnost: 15 minut

Pomůcky: nádoba s vodou, miska, kostky ledu, sůl v solničce, provázek

Průběh aktivity: Pokus nejprve lektor předvede dětem, poté si jej zkusí samy. Kostku ledu vložíme do misky s vodou. Provázek uchopíme za jeho konce a jeho středem jej položíme na kostku ledu. Led rovnoměrně posolíme a počkáme zhruba 10 sekund. Následně provázek vytáhneme spolu s kostkou ledu. Jakmile lektor dětem ukáže postup, můžou si pokus samy vyzkoušet.

Závěr aktivity: Lektoři dětem vysvětlí, že provázek vytáhneme spolu s ledem, jelikož teplota tání ledu posypaného solí klesá a led tak taje rychleji. Led v okolí provázku tedy rychle rozmrzne, studený led však způsobí, že opět rychle zamrzne i s provázkem (Vida!, nedatováno).

10 minut přestávka na pití a na odpočinek.

Název aktivity: CHROMATOGRRAFIE

Cíl: Provést pokus, získat nové znalosti.

Časová náročnost: 10 minut

Pomůcky: filtrační papír, fixy, kelímek, nůžky

Průběh aktivity: Z filtračního papíru se vystřihne kruh (o průměru přibližně 15 cm). Doprostřed papíru se fixou vyznačí kruh, může se použít více barev např. černá, fialová, zelená. Základní barvy jako je červená, modrá a žlutá by se nerozložily. Papír se poté složí na čtvrtinu do tvaru kornoutu. Do kelímku se nalije voda (přibližně 2 cm vody) a do kelímku s vodou se vloží filtrační papír, tak, aby se nakreslený barevný kruh do vody nenamočil. Papír se nechá nějakou dobu v kelímku a tím barvy zabarví celý filtrační papír. Po vytažení papíru ze skleničky jej necháme uschnout.

Závěr aktivity: Lektoři dětem vysvětlí, že důvodem, proč se papír zabarvuje, je že pomocí vztlínáním vody se barva rozděluje do jednotlivých složek (Vida!, nedatováno).

Název aktivity: EURITMICKÉ CVIČENÍ

Cíl: Imitace pohybů lektora, uvolnit se, relaxovat.

Časová náročnost: 10 minut

Pomůcky: žádné

Průběh aktivity: Lektoři předvádí cvičení a popisují jej, děti podle nich opakují. Děti si stoupnou rovně a ruce překříží na svůj hrudník. Poté ruce rozpaží tak, že jedna ruka směřuje doprava a druhá doleva (tělem připomínající tvar kříže). Pravou nohou udělají menší krok doprava a ruce posunou trošku výš (nad úroveň ramen). V této pozici levou nohou udělají menší krok doleva a ruce posunou níž (na úroveň srdce). Poté pravou nohou ukročí opět doprava (nohy teď mají zešíroka rozkročené) a ruce zvednou nad hlavu (tělo připomíná písmeno „X“). Poté levou nohou kousek přikročí k pravé noze a ruce opět rozpaží nad úroveň ramen. Z této pozice pravou nohu přikročí k levé a ruce pomalu ze spodu zvedají nad hlavu (tělo připomíná rovnou

linii). Poté ruce překříží zpátky na hrudník. Toto cvičení lektoři s dětmi mohou opakovat až 2x nebo 3x. Jednotlivé pozice se provádí pomalu a ladně (Eurythmy online, nedatováno).

Závěr aktivity: Lektoři si pohovoří s dětmi o tom, jak se při cvičení cítily.

25 minut na odpočinek a volnou hru dětí.

Poté následují další aktivity.

Název aktivity: PROCVIČOVÁNÍ HLASU

Cíl: Opakovat zvuky, určit jejich původ.

Časová náročnost: 15 minut

Pomůcky: kytara, nebo ukulele

Průběh aktivity: Lektoři s dětmi budou procvičovat hlas. Lektor zazpívá melodii a děti ji musí zopakovat. Poté mohou lektoři napodobovat zvuky zvířat a děti je budou opakovat. Děti mohou zvuky zároveň hádat.

Závěr aktivity: Na závěr každý předvede nějaký hlasový zvuk a ostatní jej musí zopakovat.

Aktivity na sebe navazují.

Název aktivity: HRANÍ A ZPÍVÁNÍ

Cíl: Seznámit se s lidovou tvorbou, naučit se nové písně, udržet rytmus, naladit se na ostatní.

Časová náročnost: 15 minut

Pomůcky: paličky, rumba koule, triangel

Průběh aktivity: Lektoři si s dětmi zazpívají známé lidové písně. Děti také hrají na nástroje. Při zpívání se snaží udržet rytmus. Mohou si tematicky zazpívat písničku „Prší, prší, jen se leje“.

Závěr aktivity: Na závěr mohou děti hrát na hudební nástroje dle vlastní libosti.

Lektoři písničkou (Příloha č. 6) svolají děti na umytí rukou a k venkovnímu stolu.

Před zahájením oběda si všichni společně popřejí formou básničky (Příloha č. 6).

12:30 hod. čas na oběd. Po obědě volný čas na odpočinek do 14:00 hod.

Odpolední aktivity probíhají v prostorách lesní mateřské školy.

Po odpoledním odpočinku lektoři svolají děti k další aktivitě.

Název aktivity: TICHÁ POŠTA S POKLADEM

Cíl: Srozumitelně interpretovat slova, kategorizovat je a najít poklad.

Časová náročnost: 25 minut

Pomůcky: papír, tužka, pastelky

Průběh aktivity: Děti se s lektorem postaví do kruhu. Lektor si před aktivitou na papírek napíše 10 názvů věcí, které najdeme v chalupě (spacák, matrace, židle, kniha, hrnec, kamna, vařecha, záchod, kartáček na zuby, umyvadlo). Aktivita je založena na klasické tiché poště, kdy lektor pošeptá dítěti po levé ruce jedno z desíti slov a dítě jej pak pošle dál, dokud se slovo opět nedostane k lektorovi. Pokud se k lektorovi dostalo správné slovo, nakreslí jej na papírek a posílá slovo další. Pokud se k lektorovi dostane slovo špatné, tichou poštu zopakují. Jakmile mají děti všech deset slov, seřadí je do kategorií podle toho, v jaké z místností chalupy by dané předměty hledali. Kategorie, která bude mít pod sebou nejvíc slov značí místnost, kde je ukrytý poklad. Poklad je přichystaná svačinka pro děti (například kefírové mléko s lupínky).

Závěr aktivity: Lektoři s dětmi zhodnotí aktivitu. Rozuměly dobře tiché poště? Jak se dětem pracovalo ve skupině?

Lektoři písničkou (Příloha č. 6) svolají děti na umytí rukou a na svačinu.

Jeden z lektorů dá svačinu na stůl a společně s dětma ji nachystají (děti pomáhají s mazáním chleba, s loupáním ovoce, s umýváním apod.).

14:30 hod. – 15:00 hod. čas na odpolední svačinu.

Po svačině následuje 5 minut přestávka a poté aktivita

Název aktivity: VLNY**Cíl:** Sdílet se s ostatními dětmi**Časová náročnost:** 25 minut**Pomůcky:** modrá plachta

Průběh aktivity: Lektoři roztáhnou plachtu na zem a děti si stoupnou okolo plachty. Všichni chytanou okraj plachty do rukou a zvednou do vzduchu. Lektoři pobídnou děti, aby si představily, že to je moře a když budou plachtou hýbat, můžou dělat vlny. Lektor dětem sdělí, že pokud udělají vlny dostatečně velké, můžou se pod plachtou vidět s ostatními dětmi a můžou pod nimi dokonce probíhat. Následně lektoři požádají děti, aby si vybavily jednu vzpomínku, která se týká vody. První z dětí následně sdělí zážitek ostatním dětem a vybere si jednoho, se kterým si vymění místo. Všichni udělají velké vlny, tak aby se pod nimi mohli tyto dvě děti vyměnit. Ve sdílení zážitku pokračuje vybrané dítě, které volí dítě další. Abychom zabránili tomu, že se na některé děti nedostane, může se každý sdílet jen jednou.

Závěr aktivity: Lektoři s dětmi na závěr mohou s plachtou předvádět slabý a silný déšť (pomalé a silné vlnění s plachtou).

Závěr dne: Lektoři utvoří na zemi elipsu a svolají děti okolo (Příloha č. 6). Lektoři společně s dětmi zhodnotí uplynulý den. Pováží si, jak se dětem den líbil, co všechno přes den udělaly a co všechno se dověděly. Děti se můžou svěřit, jaké aktivity se jim nejvíce líbily a jaké je naopak moc nebavily. Po shrnutí celého dne se lektoři s dětmi rozloučí písničkou (Příloha č. 6).

Lektoři svolají (Příloha č. 6) děti, aby si vzaly své batůžky a vydají se na zpáteční cestu místa srazu. Lektoři vyberou nejvhodnější možnou cestu dle času a nálady.

16:00 hod. čas na předávání dětí rodičům u polyfunkčního domu Bečva.

Lektoři čekají, až si rodiče přijdou pro své děti.

Závěr

Alternativní školské systémy nabízejí příležitosti, které tradiční škola neumožňuje, což se netýká pouze základních škol, ale také předškolního vzdělávání. Výhodu takového typu organizace vidím v individuálním přístupu k dětem, jenž přispívá k vývoji jedinci osobnosti. Jako další benefit vnímám odlišný přístup ke vzdělávání, který zahrnuje pestré a podnětné prostředí s možností využití ojedinělých edukačních pomůcek. Jednu z největších výhod alternativních školských systémů spatřuji v možnosti svobodné volby studijního zaměření, která dětem umožňuje propojit své osobní zájmy s náplní studia. U žáků je podporována originalita a kladen důraz na rozvoj jejich pozitivních vlastností. Benefitem lesních mateřských škol je především využívání venkovního a přírodního prostředí po celý čas edukace. Dále sledávám za prospěšné malé skupinky dětí, umožňující více času na jejich individuální vývoj, a také respektující a přátelský přístup pedagogických pracovníků. Limity lesních mateřských škol vnímám v jejich nízké dostupnosti, jelikož jsou zřizovány zejména soukromými právníckými osobami. Alternativní školská zařízení se také setkávají pouze s minimální podporou státu, což vede k vysokému „školnému“, které si může dovolit hradit jen část obyvatelstva. O možnosti vzdělávat se na podobných školách pak přicházejí děti ze sociálně znevýhodněných rodin, které by v mnoha případech právě tento typ vzdělávání ocenili.

Záměrem mého projektu bylo vytvořit takový příměstský tábor, jehož forma je zaměřena na lesní pedagogiku. Zároveň využívá prvky Montessori a Waldorf pedagogiky, což vnímám jako jeho hlavním benefitem. Projekt nabízí různorodost aktivit, které se zaměřují zejména na psychomotorický a kognitivní vývoj dětí. Cíl celého projektu se zaměřuje na získání informací a dovedností, a především na jejich ocenění a do budoucna na jejich možnou internalizaci. Projekt je navržen pro Rožnovskou lesní mateřskou školu, avšak využít jej mohou jakékoliv jiné organizace či osoby, které dětem chtějí nabídnout trávení volného času alternativnější formou. Limit projektu vnímám v jeho nerealizaci. Doplněna by mohla být celková reflexe z realizace, která by odhalila jeho klady a zápory.

Bibliografie

- ALTERNATIVNÍ ŠKOLY, nedatováno. *Historie alternativ*. [online]. [cit. 2022-02-21]. Dostupné z: <http://alternativniskoly.cz/pouzite-terminy/historie-as/>
- ASOCIACE LESNÍCH MŠ, nedatováno. *Historie lesních MŠ*. [online]. [cit. 2022-01-18]. Dostupné z: <https://www.lesnims.cz/lesni-ms/historie-lesnich-ms.html>
- ASOCIACE LESNÍCH MŠ, nedatováno. *Co je Asociace lesních MŠ*. [online]. [cit. 2022-01-18]. Dostupné z: <https://www.lesnims.cz/asociace-lms/co-je-asociace-lesnich-ms.html>
- ASOCIACE LESNÍCH MŠ, nedatováno. *Co je lesní školka*. [online]. [cit. 2022-01-17]. Dostupné z: <https://www.lesnims.cz/lesni-ms/co-je-lesni-skolka.html>
- ASOCIACE WALDOFSKÝCH ŠKOL ČESKÉ REPUBLIKY, 2008. *Waldorfské školy*. [online]. [cit. 2021-10-10]. Dostupné z: <http://www.iwaldorf.cz/skoly.php?menu=sko-vse>
- CARLGREN, Frans, 1991. *Výchova ke svobodě: pedagogika Rudolfa Steinera*. Praha: Baltazar. ISBN 80-900307-2-6.
- ČERVINKA, Jiří, 2002. *Výprava do přírody*. Praha: Portál.
- ČERVINKA, Jiří, 2017. *Malý míčkový hlavolam*. [online]. [cit. 2022-05-30]. Dostupné z: <https://ostrovnepadu.cz/hry/maly-mickovy-hlavolam/>
- ČESKÝ ROZHLAS, 2014. *Český rozhlas*. [online]. [cit. 2022-06-13]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/cestny-pionyrsky-malovane-deti-a-cervene-satky-uz-jsou-minulosti-6235340>
- ČINČERA, Jan, 2007. *Práce s hrou: pro profesionály*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1974-0.
- DRAHANSKÁ, Petra, 2020. *Učení prožitkem: jak postavit vaše rozvojové, výchovné a vzdělávací programy na prožitku*. Račice: Petra Dražanská, Gymnasion. ISBN 9781234567897.
- EURYTHMY ONLINE, nedatováno *Freebies: I Think Speech*. [online]. [cit.2022-06-13]. Dostupné z: <https://eurythmyonline.com/freebies/?fbclid=IwAR3pLavodbxR7M2RCgIq-UQbODlboQgaNURLa-C1wgUwaRn3kwwK0cBBV5s>
- FRANC, Daniel, SOBKOVÁ ZOUNKOVÁ, Daniela a MARTIN, Andy, 2007. *Učení zážitkem a hrou: praktická příručka instruktora*. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-1701-9.

- GORDON, Thomas, 2012. *Výchova bez poražených: řešení konfliktů mezi rodiči a dětmi*. Praha: Malvern. ISBN 978-80-87580-06-6.
- HANUŠ, Radek a CHYTILOVÁ, Lenka, 2009. *Zážitkově pedagogické učení*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2816-2.
- KAPUCIÁNOVÁ, Magdaléna, 2010. *Lesní a venkovní pedagogika: příručka k projektu Alma Mater Studiorum*. Praha: Univerzita Karlova – Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-451-8.
- KASPER, Tomáš a KASPEROVÁ, Dana, 2008. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-6923-3.
- KIRCHNER, Jiří, 2009. *Psychologie prožitku a dobrodružství: pro pedagogiku a psychoterapii*. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-2562-5.
- LAŠ, Honza, 2016. *Hon na lišku*. [online]. [cit. 2022-05-28]. Dostupné z: <https://ostrovnepadu.cz/hry/hon-na-lisku/>
- LAŠ, Honza, 2016. *Podlézání provázku*. [online]. [cit. 2022-05-30]. Dostupné z: <https://ostrovnepadu.cz/hry/podlezani-provazku/>
- LAŠ, Honza, 2016. *Velká kimovka*. [online]. [cit. 2022-05-30]. Dostupné z: <https://ostrovnepadu.cz/hry/velka-kimovka/>
- LAŠ, Honza, 2017. *Bitva s koulemi a štíty*. [online]. [cit. 2022-05-30]. Dostupné z: <https://ostrovnepadu.cz/hry/bitva-koulemi-stity/>
- LAŠ, Honza, 2017. *Kamenné věže*. [online]. [cit. 2022-05-26]. Dostupné z: <https://ostrovnepadu.cz/hry/kammenne-veze/>
- LAŠ, Honza, 2017. *Přines číslo*. [online]. [cit. 2022-05-30]. Dostupné z: <https://ostrovnepadu.cz/hry/prines-cislo/>
- MAKAK, 2014. *Poznej svůj strom*. [online]. [cit.2022-05-27]. Dostupné z: <https://www.hranostaj.cz/hra3811>
- MAŇÁK, Josef, 1997. *Alternativní metody a postupy*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-1549-7.
- MILITARY RANGE, 2020. *Zpravodaj: Jak vyrobit kompas?*. [online]. [cit. 2022-05-30]. Dostupné z: <https://militaryrange.com/novinka-jak-vyrob-it-kompas>

- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2021. *Školský zákon ve znění účinném ode dne 27. 2. 2021*. [online]. [cit. 2022-01-18]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-ode-dne-27-2-2021>
- MÍŠA, 2016. *Stanoviště*. [online]. [cit. 2022-05-27]. Dostupné z: <https://www.hranostaj.cz/hra4066>
- MONTESSORI ČR, nedatováno. *Elipsa*. [online]. [cit. 2021-12-19]. Dostupné z: <https://www.montessoricr.cz/objevte-montessori/slovnicek/159-e/468-elipsa>
- MONTESSORI ČR, nedatováno. *Montessori, křestním jménem Maria*. [online]. [cit. 2021-10-10]. Dostupné z: <http://www.montessoricr.cz/objevte-montessori/maria-montessori>
- MONTESSORI ČR, *Školy, školky a ostatní zařízení s Montessori výukou*. [online]. nedatováno [cit. 2021-10-11] Dostupné z: <https://www.montessoricr.cz/skoly-a-skolky/mapa-a-vizitky>
- MONTESSORI, Maria, 2017. *Objevování dítěte*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1234-8.
- OKOUN, 2006. *Gordický uzel*. [online]. [cit. 2022-05-27]. Dostupné z: <https://www.hranostaj.cz/hra91>
- OPRAVILOVÁ, Eva, 2016. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-9087-4.
- OZZIE, 2021. *Děravý hrnec*. [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://www.hranostaj.cz/hra4867>
- POUSSIN, Charlotte, 2018. *Nauč mě, jak to mám udělat sám: pedagogika Montessori vysvětlená rodičům*. Praha: Svojtka & Co. ISBN 978-80-256-2459-3.
- PRŮCHA, Jan, 1996. *Alternativní školy*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-072-3.
- PRŮCHA, Jan, 2001. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-584-9.
- RAIMONDO, Rossella, 2018. *Cosmic Education in Maria Montessori: Arts and Sciences as Studi sulla Formazione*; 21 Únor, pp. 249-260.
- ROŽNOV POD RADHOŠTĚM, nedatováno. *O městě*. [online]. [cit. 2022-02-28]. Dostupné z: <https://www.roznov.cz/o%2Dmeste/ds-1043/p1=39338>
- ROŽNOV POD RADHOŠTĚM, nedatováno. *Školství*. [online]. [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <https://www.roznov.cz/skolstvi/ds-1197/p1=1058&rd=1000>

ROŽNOVSKÁ LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA, nedatováno. *Provozní řád*. [online]. [cit. 2022-02-28]. Dostupné z: <https://www.lsroznov.cz/allcategories-cs-cz/28-dokumenty/26-provozni-rad.html>

SOCHOROVÁ, Libuše, 2001. *Didaktická hra a její význam ve vyučování*. [online]. [cit. 2022-01-16]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/13271/DIDAKTICKA-HRA-A-JEJI-VYZNAM-VE-VYUCOVANI.html>

STEINER, Rudolf, 1924. *Vychovatelská příručka: (kurs přednášek výchovných pro učitele a profesory anglické a francouzské 1921)*. Pardubice: Pansofie.

ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar, 2019. *Pedagogika*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-1189-3.

VIDA!, nedatováno *Chromatografie – barevné květy a motýlci*. [online]. [cit. 2022-06.13]. Dostupné z: <https://vida.cz/blog/barevne-kvety-a-motylci>

VIDA!, nedatováno *Sůl a led*. [online]. [cit. 2022-06-13]. Dostupné z: <https://vida.cz/blog/sul-a-led>

VIDA!, nedatováno *Tužky v pytlíku*. [online]. [cit. 2022-06-13]. Dostupné z: <https://vida.cz/blog/tuzky-v-pytlíku>

VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza, 2012. *Ekoškolky a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, ISBN 978-80-7212-537-1.

VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza, 2009. *Lesní mateřská škola - kořeny*. [online]. [cit. 2022-01-18]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/3261/LESNI-MATERSKA-SKOLA---KORENY.html>

WORROLL, Jane a HOUGHTON, Peter, 2019. *Hry z lesní škol(k)y*. místo neznámé: Kazda.

ZORMANOVÁ, Lucie, 2016. *Waldorfská škola*. [online]. [cit. 2021-09-27]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/20507/waldorfska-skola.html/>

Přílohy

Příloha č. 1: Rožnov pod Radhoštěm

Zdroj: Archiv autorky

Příloha č. 2: Výhled na Rožnov pod Radhoštěm

Zdroj: Archiv autorky

Příloha č. 3: Jurkovičova rozhledna

Zdroj: Archiv autorky

Příloha č. 4: Rožnovská lesní mateřská škola

Zdroj: Archiv autorky

Příloha č. 5: Prostor Rožnovské lesní mateřské školy

Zdroj: Archiv autorky

Příloha č. 6: Písničky

Svolání dětí k elipse:

„Hola hou, k elipse teď jdou.“

Písnička na přivítanou:

„Vítej, vítej, dobrý den, dobrý den, čeká nás hezký den, lesem provoněn, vítej.“

Svolávání dětí pro batůžky:

„Batůžky si vezmeme, na výpravu půjdeme.“ Nebo „Hola hou, pro batůžky jdou.“

Písnička pro umytí rukou a na svolání k jídlu:

„Ruce sobě umyjeme, k svačině se přichystáme.“ Nebo „Ruce sobě umyjeme, k obědu se přichystáme.“

Písnička k zahájení svačiny:

„Pestré plody, zlaté kvasy slunce darovalo.

Tohle všechno, pod oblohou po celý rok zráló.

A my taky děkujeme i matičce zemi.

Že chránila svá semínka před bouřemi všemi.“

Básnička k zahájení oběda:

„Děkujeme zemi, že nám jídlo dává.

Děkujeme slunci, že nám uzrát nechá.

Děkujeme dobrým rukám, že nám jídlo připraví.

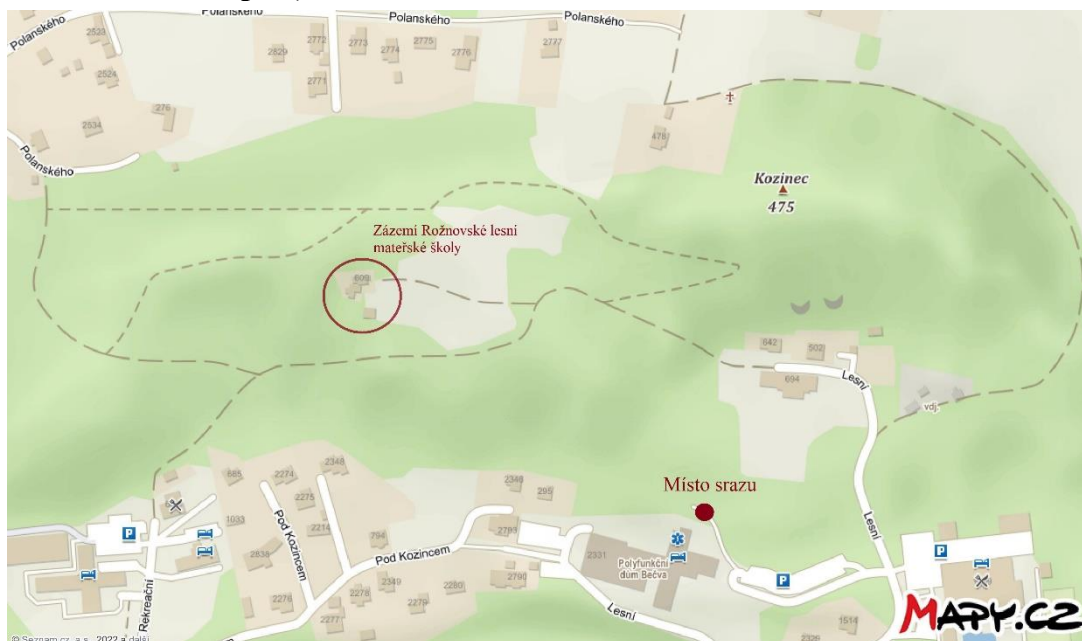
A střeše, která nás přivítá. Dobrou chuť.“

Písnička na rozloučenou:

„Ahoj, ahoj, tak se měj, tak se měj, to byl hezký den, lesem provoněn, ahoj.“

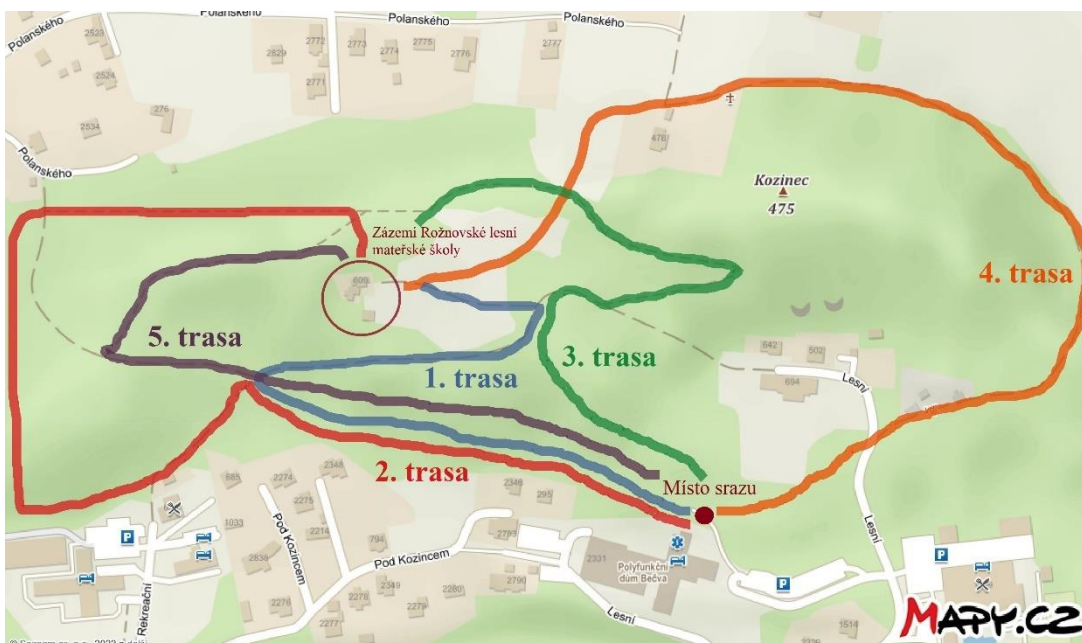
Příloha č. 7: Mapa místa Rožnovské lesní mateřské školy (určena pro hru s názvem „Mapa“)

Zdroj:

<https://mapy.cz/zakladni?x=18.1522331&y=49.4706853&z=17&l=0&source=muni&id=593&ds=1>

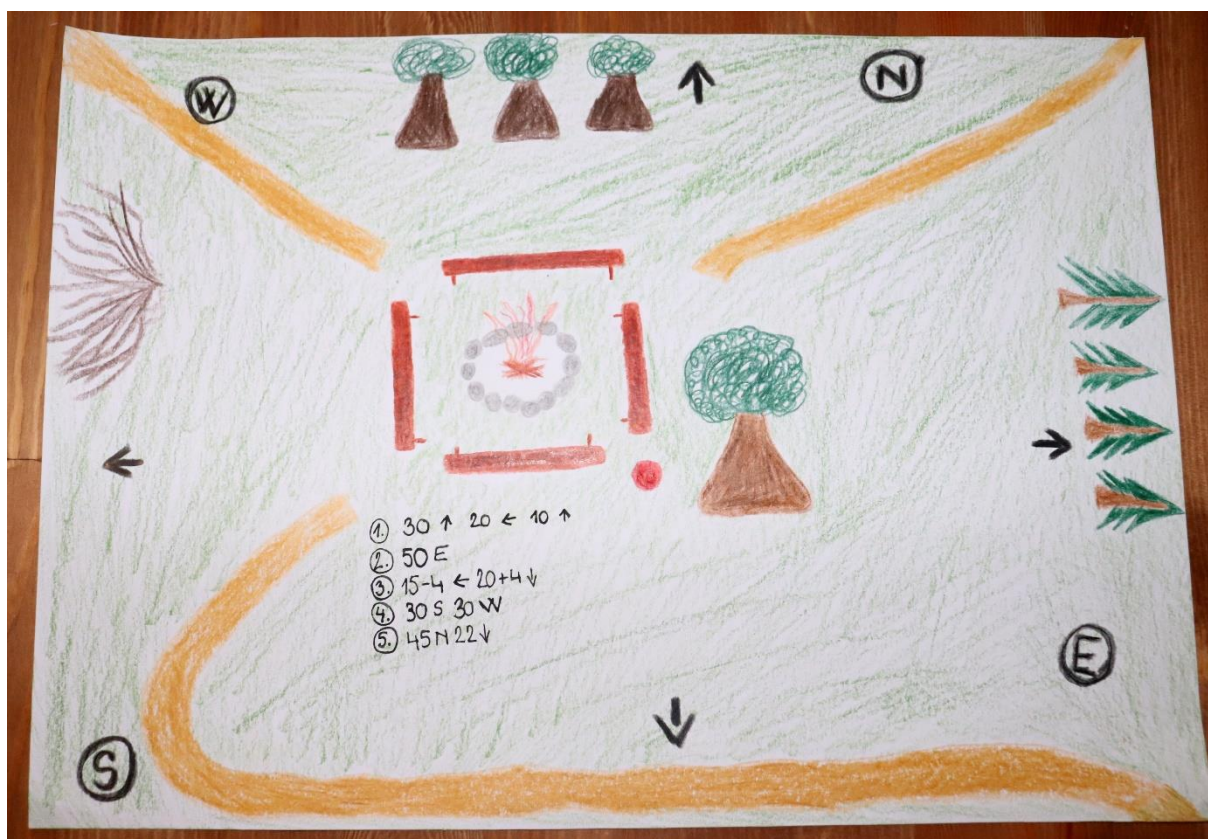
Příloha č. 8: Mapa s vyznačenými cestami

Zdroj:

<https://mapy.cz/zakladni?x=18.1522331&y=49.4706853&z=17&l=0&source=muni&id=593&ds=1>

Příloha č. 9: příklad mapy k aktivitě „Údolí pokladů“

Zdroj: Archiv autorky